

Årsberetning vedkommende Norges Fiskerier
1928 — Nr. II

Torskefiskeriene og handelen med klippfisk og tørrfisk

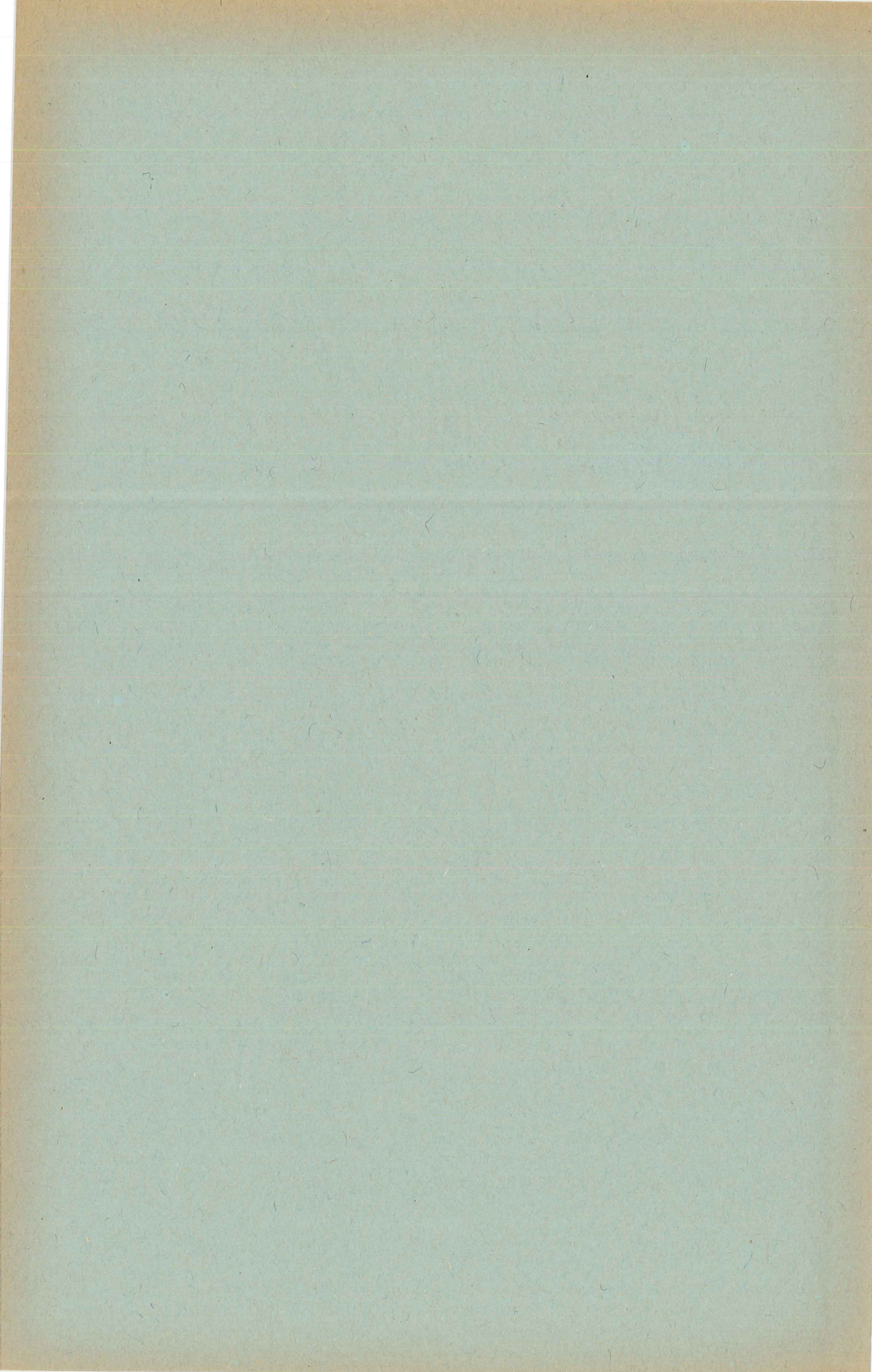
Uttalelse avgitt til Handelsdepartementet 30 april 1928

av

Fiskeridirektøren

1928

A.S John Griegs Boktrykkeri · Bergen

Årsberetning vedkommende Norges Fiskerier
1928 — Nr. II

Torskefiskeriene og handelen med klippfisk og tørrfisk

Uttalelse avgitt til Handelsdepartementet 30 april 1928

av

Fiskeridirektøren

1928

A.S John Griegs Boktrykkeri · Bergen

Oversikt over verdens viktigste torskefiskerier.

Når man skal behandle spørsmål som står i forbindelse med eksporten av klippfisk og tørrfisk, er det av betydning for den riktige bedømmelse av forholdene å ha en oversikt såvel over Norges produksjon av klippfisk og tørrfisk, som over produksjonen av samme slags varer i andre land.

Forsåvidt torskefiskeriene angår, grupperer disse sig om tre store centra, nemlig Nord-Amerika's østkyst med Nyfundland som centrum, bankene omkring Island, og den norske kyst og denne kysts fortsettelse østover.

Også i Japan drives torskefiske, og man har der forsøkt sig på fremstilling av tørrfisk; men i de senere år har ikke japansk fisk vært på de europeiske markeder. I 1925 fiskedes i Japan ca. 50 000 tonn torsk til en verdi av ca. 6 mill. kroner, 12.2 mill. kwan (à 8.2 lbs.), verdi 3 372 000 yen (à kr. 1.85).

Torskefiskeriene på Nord-Amerikas østkyst har i de siste 30 år gitt et gjennomsnittlig utbytte av 495 000 tonn råfisk, mest i 1910, nemlig 603 000 tonn, minst i 1914, nemlig 392 000 tonn. I 1925 utgjorde fangsten 551 000 tonn.

Av den forannevnte totalfangst faller 242 000 tonn på Nyfundland, 85 500 tonn på Frankrike, 101 000 tonn på Kanada, 57 500 tonn på De Forente Stater og 8500 tonn på Portugal. Eller procentvis: Nyfundland 49, Frankrike 17, Kanada 20, De Forente Stater 12, Portugal 2. Tilsammen 100.

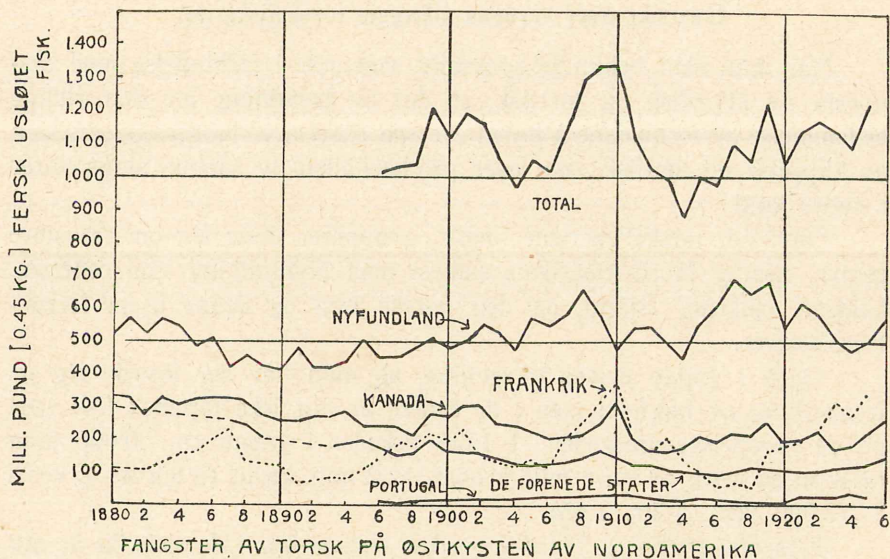
Nedenstående grafiske tabell gir et bilde av disse fiskerier i 30 år og de enkelte landes andel deri.

Nyfundlandsfisket er hovedsakelig et kystfiske ved Nyfundland og Labrador. Hele fangsten tilvirkes til klippfisk. Med hensyn til avsetning er man helt avhengig av eksporten.

Den kanadiske produksjon stammer for en halvdels vedkommende fra kystfisket og for den annen halvdels vedkommende fra bankfisket.

Kystfisket foregår ved Nova Scotia og St. Lawrencebukten; bankfisket foregår særlig på de såkalte vestlige banker. Fangsten tilvirkes hovedsakelig til klippfisk, og eksporten er av stor betydning, omenskjønt hjemmemarkedet tar endel både fersk og tørret vare.

Fra De Forente Stater fiskes hovedsakelig med fartoier som opererer på de nærliggende banker, hvorav Georges-banken er den viktigste. Kystfisket er dog av betydning og gir omkring 20 pct. av fangsten. Med hensyn til avsetningen så blir det meste forbrukt som ferskfisk i hjemlandet. Den ferske torsk har i den senere tid spillet en betydelig rolle.

Det franske fiske er næsten utelukkende et skibsfiske på de store banker, ennskjønt endel torsk fanges på kysten av St. Pierre og Miquelon samt på de vestlige banker. Fisken omsettes i saltet eller tørret stand hovedsakelig i Frankrike. Der eksporteres imidlertid også endel.

Det portugisiske fiske er likeledes et skibsfiske og drives hovedsakelig på de store banker. Fisken omsettes i saltet og tørret stand i Portugal.

Disse store fiskerier gir et forholdsvis jevnt utbytte. Avvikelsen fra gjennomsnittet dreier sig kun om 20 pct.

Vi kommer dernæst til Island. Bankene omkring Island er etter innførelsen av den moderne drift med trålere blitt av stadig større betydning, og farvannet ved Island er et av de viktigste områder for den europeiske fiskeribedrift. Island selv har i høi grad utviklet sine fiskerier, idet landet har fått sin egen trålerflåte utenom de mindre

fartøier som driver med liner og snøre. På bankene omkring Island fiskes forskjellige sorter fisk, men torsken er den viktigste. I 1924 utgjorde de forskjellige landes fangst av torsk under Island: Island 146 000 tonn, Færøene 31 000 tonn, Tyskland 26 000 tonn, Holland 1000 tonn, England 63 000 tonn, Skotland 33 000 tonn, Frankrike 3000 tonn. Tilsammen 303 000 tonn. Der deltar også nogen norske fartøier i torskefisket ved Island. Fangsten blir for størstedelens vedkommende solgt på Island.

Så å si all den fisk som faller på Island og Færøene, tilvirkes som klippfisk. Adskillig av den fisk som tyskerne fanger, forarbeides til klippfisk enten i Skotland eller i Tyskland, og endel av Englands og Skotlands fangst blir også saltet og tørret til klippfisk.

Her skal også nevnes bankene ved Færøene, hvorfra der i 1924 bragtes 39 000 tonn torsk. Herav faller 4000 på Færøene, 28 000 på England og 7000 på Skotland.

Det tredje store område er den norske kyst, hvor torskefiskeriene i 1924 gav et utbytte av 343 000 tonn usløiet fisk.

Utfor Murman-kysten og i Hvitehavet fiskes også torsk. Ifølge den internasjonale statistikk blev der i 1924 fisket 7000 tonn av engelske og skotske trålere, 3000 tonn av tyske.

For fullstendighets skyld skal opplyses at der også i Nordsjøen fiskes betydelige mengder av torsk, således i 1924 67 000 tonn. Men det aller-meste av denne fisk blir forbrukt som fersk fisk i de forskjellige lande, hvorfra fisket drives.

Som det vil fremgå av de foran nevnte oppgaver er det veldige mengder av torsk som opfiskes på begge sider av Atlanterhavet. Legger man sammen de forskjellige tall, som foran er gjengitt, kommer man til en sum på over $1\frac{1}{4}$ mill. tonn, hvorav ca. $\frac{3}{4}$ blir tilvirket som klippfisk. Hertil kommer et kvantum av lange, brosme, thyse og sei, hvorav en del tilvirkes som klippfisk, men som man kan se bort fra ved en så generell betraktning som denne.

Klippfiskproduksjonen i andre land.

Hvad produksjonen av klippfisk angår, vil denne fremgå av nedenstående oppgaver:

Nyfundlands klippfiskeksport,

(pr. 31. mars hvert år).

1907—1908	76 671 000 kg.	1910—1911	60 082 000 kg.
1908—1909	87 795 000 „	1911—1912	70 519 000 „
1909—1910	76 315 000 „	1912—1913	71 556 000 „

1920—1921	69 281 000 kg.	1924—1925	59 187 000 kg.
1921—1922	80 876 000 „	1925—1926	61 882 000 „
1922—1923	75 366 000 „	1926—1927	71 943 000 „
1923—1924	64 245 000 „		

Kanadas klippfiskeksport

(pr. 31. mars).

1911	30 408 000 kg.	1924	24 822 000 kg.
		1925	23 835 000 „
1922	28 543 000 „	1926	28 193 000 „
1923	25 012 000 „	1927	30 343 000 „

Det islandske torskefiske

(beregnet som fullvirket klippfisk).

Gjennemsnitt.

1897—1900	14 897 000 kg.	1922	35 883 000 kg.
1901—1905	17 031 000 „	1923	26 400 000 „
1906—1915	22 828 000 „	1924	48 500 000 „
1916—1920	24 092 000 „	1925	51 086 000 „
1920	28 138 000 „	1926	38 153 000 „
1921	30 300 000 „	1927	50 584 000 „

Storbritannia's klippfiskeksport.

1909	10 903 000 kg.	1922	15 512 000 kg.
1910	14 118 000 „	1923	17 524 000 „
1911	19 665 000 „	1924	21 886 000 „
1912	20 883 000 „	1925	24 400 000 „
1913	24 169 000 „	1926	24 589 000 „

Tysklands klippfiskeksport.

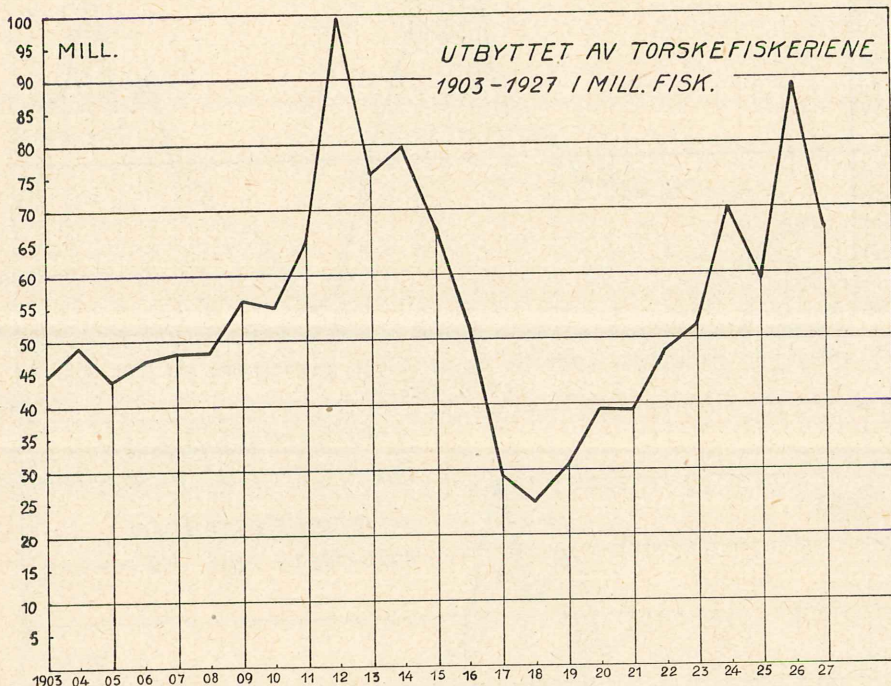
1913	3 042 000 kg.	1925	2 998 000 kg.
		1926	2 584 000 „

Færøenes produksjon av klippfisk skulde utgjøre ca. 8—10 000 tonn idet produksjonen av tørrsaltet fisk har vært mellom 12 og 16 000 tonn i årene 1924, 1925 og 1926.

Frankrike eksporterte før krigen ca. 20 000 tonn klippfisk og saltfisk. Eksporten over Bordeaux som er hovedcentret, utgjorde i 1926 13 000 tonn.

De norske torskefiskerier og produksjonen av klippfisk.

Forsåvidt de norske fiskerier angår, vil nedenstående grafiske tabell gi et bilde av fangsten i de siste 25 år:

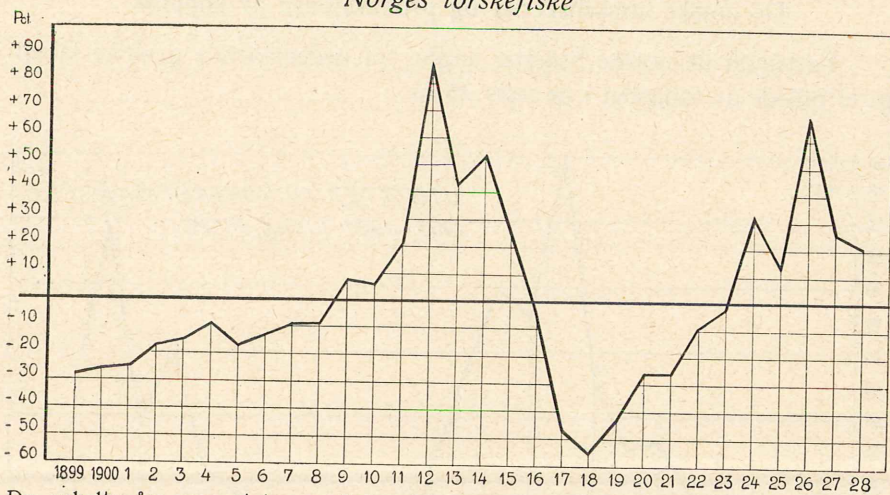
Man vil se at der er store svingninger i det opfiskede kvantum. Således var man i 1912 oppe i 99 millioner fisk, i 1918 nede i 25 millioner fisk, mens man i 1926 nådde 89 millioner. I løpet av 30 år har avvikelsene fra gjennomsnittet vært fra 87 pct. over til 55 pct. under dette. Fisket hos oss faller således betydelig ujevner enn på Nord-Amerikas kyster og banker, hvor avvikelsene kun dreier sig om 20 pct. Nedenstående grafiske tabell gir en oversikt over avvikelsene fra den årlige gjennomsnittsfangst (53 mill. stk.) i 30 år.

Med hensyn til fiskens anvendelse, blir den hos oss dels saltet til klippfisk og dels hengt til tørrfisk.

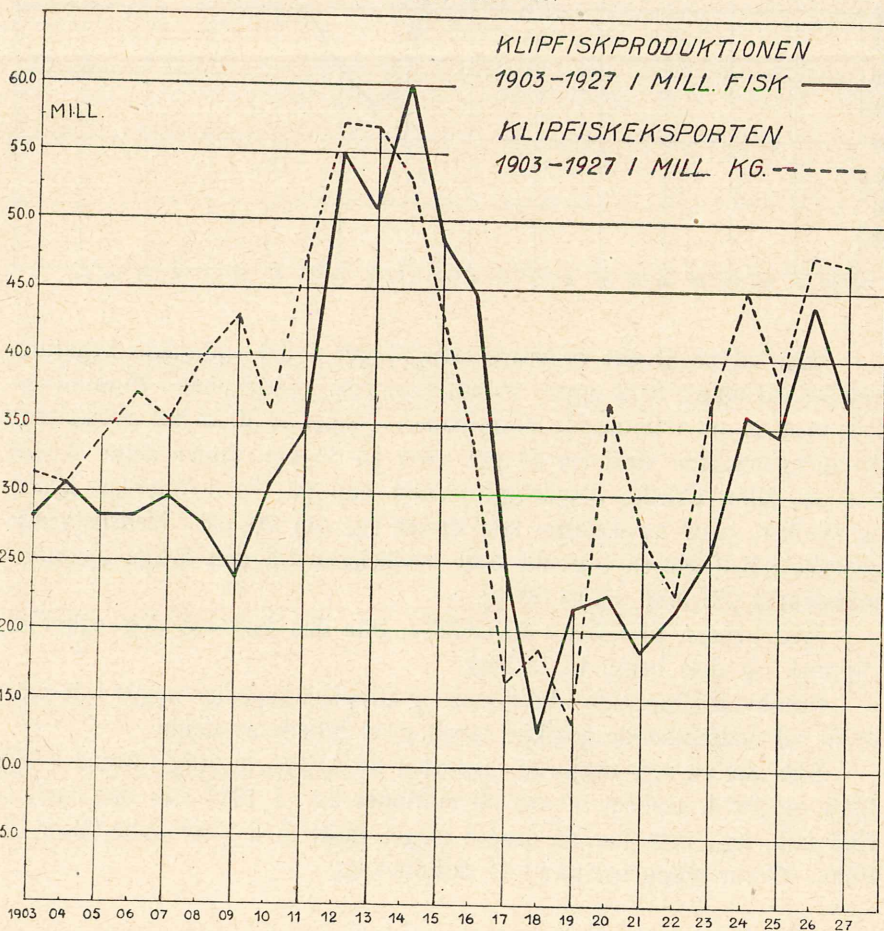
Forsåvidt klippfiskproduksjonen og klippfiskeeksporten angår i de siste 25 år vil nedenstående grafiske tabell gi et bilde av denne.

Som det vil sees utgjorde eksporten før krigen, nemlig i årene 1912; 1913 og 1914, mellom 50 og 60 millioner kg. I 1919 var den nede i 13.3 mill. kg., men har så senere steget raskt med visse avbrytelser. I 1926—27 var eksporten nådd 47 millioner kg.

Norges torskefiske

De enkelte års procentvise avvikelser fra det årlige gjennomsnitt (53 mill. stk.) for årene 1899—28.

De forskjellige landes eksport av klippfisk.

Av den foregående fremstilling fremgår det at der fra de forskjellige lande årlig eksporteres ca. 230 mill. kg. klippfisk, og at Norges andel heri utgjør mellom en femtedel og en sjettedel. Den nyfundlandske, kanadiske og franske produksjon har holdt sig jevn. Den islandske produksjon er mer enn fordoblet, den britiske har arbeidet sig op til hvad den var før krigen, og viser nærmest stigning. I Tyskland arbeides energisk for å utvide produksjonen. Den norske produksjon arbeider sig efter den store krigs og tollkrigens vanskeligheter tilbake til sin gamle høide.

Handelen med klippfisk er verdensomfattende, med visse hovedmarkeder i Europa og Syd- og Mellem-Amerika.

Følgende opgaver viser til hvilke land hovedmengden av verdens klippfiskproduksjon eksporteres:

Nyfundlands klippfiskeksport 1924—25.

Total	59 186 928 kg.
Portugal	10 648 848 »
Grekenland..	3 258 590 »
Spania	15 639 542 »
Italia	8 917 686 »
Brasilia..	6 859 422 »

Fisk i lake 838 606 kg.

Kanadas klippfiskeksport 1926—27.

Storbritannia	38 790 kg.
Bermuda	137 475 »
Br. Guiana..	214 065 »
Br. Honduras	15 750 »
Britisk Vest-India:	
Barbados	228 105 »
Jamaica..	2 347 020 »
Trinidad og Tobago	1 557 270 »
Andre V. I.-havner..	180 045 »
Nyfundland..	232 920 »
Brasilia..	1 684 620 »
Costa Rica..	134 775 »
Kuba..	4 805 595 »
Fransk Vest-India..	5 175 »

Guatemala	675 kg.
Haiti	153 855 »
Italia	4 317 165 »
Holl. Guiana	32 490 »
Panama	400 005 »
Portugal	591 300 »
Azorene og Madeira	40 320 »
San Domingo	18 720 »
Spania	22 140 »
U. S. A.	6 331 770 »
Virginia-øene	1 935 »
Porto Rico	5 224 140 »
Venezuela	5 850 »
Tils.	28 721 970 kg.

Benløs, hermetisk nedl. klippfisk m. v.	860 580 kg.
Hyse	1 620 540 »

Storbritannia's klippfiskeeksport 1926.

Argentina	1 225 296 kg.
Australia	508 864 »
Belgia	265 887 »
Brasilien	11 415 979 »
Br. Guiana	628 955 »
Chili	126 543 »
Kuba	875 030 »
Egypten	583 336 »
Grekenland	100 127 »
Irland	450 799 »
Italia	890 067 »
Holland	149 708 »
Porto Rico	252 019 »
Portugal	644 703 »
Spania	4 078 173 »
Spansk Nord-Afrika	148 742 »
U. S. A.	152 502 »
Uruguay	242 265 »
Andre land	844 296 »
Tils.	23 583 290 kg.

Hyse, total 1 006 094 kg.

Islands klippfiskeksport 1924.

a. Klippfisk (torsk, hyse, lange, brosme og sei).

Danmark	1 165 668 kg.
Storbritannia	1 401 461 »
Norge	87 732 »
Portugal	557 310 »
Spania	24 361 982 »
Italia	2 964 240 »
Andre land	94 063 »
Tils.	30 632 556 kg.

b. Labradorfisk.

Danmark	229 308 kg.
Storbritannia	636 883 »
Norge	80 270 »
Portugal	2 000 »
Spania	4 318 150 »
Italia	6 093 470 »
Grekenland	41 900 »
Tils.	11 401 981 kg.

c. Saltfisk.

Danmark	2 364 178 kg.
Færøene	897 100 »
Storbritannia	6 569 342 »
Norge	24 650 »
Holland	17 070 »
Portugal	323 750 »
Spania	279 175 »
Italia	5 433 189 »
Andre land	600 »
Tils.	15 909 054 kg.

Norges klippfiskeksport 1926.

Klippfisk av torsk:

Danmark	3 256 kg.
Svalbard	1 640 »
Finnland	1 510 »
Polen	5 055 »
Tyskland	257 998 »

Nederlandene	74 480 kg.
Belgia	33 078 »
Storbritannia	1 070 »
Frankrike	138 775 »
Portugal og Madeira	18 166 070 »
Spania	11 803 930 »
Kanarieøene	21 382 »
Italia	515 270 »
Grekenland	1 730 »
Øvrige land i Nord-Afrika	7 135 »
Vest-Afrika	126 959 »
Britisk Syd-Afrika	7 532 »
Øst-Afrika	28 720 »
Amerikas Forente Stater	97 228 »
Meksiko	215 353 »
Central-Amerika	11 481 »
Kuba	4 585 692 »
Vest-India forøvrig	30 047 »
Brasilia	6 322 479 »
Argentina	3 077 046 »
Uruguay	253 545 »
Chili	28 058 »
Syd-Amerika forøvrig	23 472 »
Venezuela	5 421 »
Peru	42 919 »
Andre land	5 409 »

Tils. 45 893 735 kg.

Klippfisk av:

Sei og hyse	815 012 kg.
Lange	428 062 »
Brosme	441 934 »

Tils. 47 578 743 kg.

Den norske produksjon og eksport av tørrfisk.

Av de foran gjengitte tall vil man få et inntrykk av omfanget av klippfiskproduksjonen og av handelen med denne artikkel. Det fremgår videre av de meddelte opplysninger at samtlige torskedefiskende land utenom Norge er henvist til produksjonen av klippfisk for de kvantiteter som ikke med større lønnsomhet kan omsettes til forbruk i fersk tilstand.

Norge er i den heldige stilling at man av torsken fremstiller to produkter, nemlig tørrfisk og klippfisk. Tørrfisken er hos oss av urgam-

mel opprinnelse, og handelen med denne vare var fint differentiert allerede i middelalderen.

Forholdet mellom produksjonen av tørrfisk og klippfisk vil fremgå av nedenstående tall for de siste 25 år:

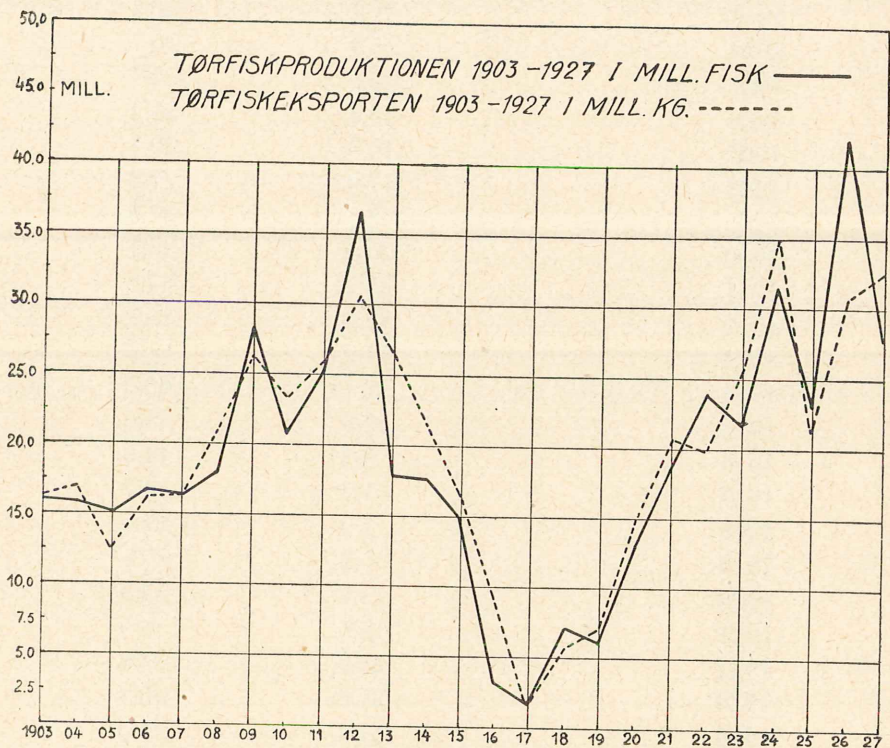
	Tilvirket som tørrfisk, mill. fisk	Tilvirket som klippfisk, mill. fisk
1903	16.0	28.1
1904	15.9	30.7
1905	15.1	28.4
1906	16.8	28.4
1907	16.5	29.7
1908	17.9	27.8
1909	28.1	23.8
1910	20.9	30.7
1911	25.2	34.6
1912	36.4	55.2
1913	17.9	51.0
1914	17.7	60.0
1915	14.9	48.6
1916	3.3	44.6
1917	1.7	24.7
1918	7.3	12.6
1919	6.2	21.8
1920	13.1	22.8
1921	18.5	18.6
1922	23.9	21.6
1923	21.8	25.9
1924	31.4	36.0
1925	23.0	34.6
1926	41.8	43.7
1927	27.7	36.7

Foran i denne utredning er totalfangsten i de siste 25 år fremstillet grafisk, likeså produksjonen og eksporten av klippfisk. Forsåvidt produksjonen og eksporten av tørrfisk angår, skal der til lettelse for oversikten også gis en grafisk fremstilling herav.

Foruten av torsk tilvirkes tørrfisk av lange, sei, hyse og brømsme. Nøiaktige oppgaver over denne produksjon har man ikke, men eksportstatistikken gir opplysninger herom.

Eksporten i 1926 fordeler sig som følger på de forskjellige fiskesorter:

Torsk, rundfisk	19 305 026 kg.
» rotskjær	1 370 547 »
Lange	127 898 »
Sei	5 654 709 »
Hyse	4 063 547 »
Brosme	386 181 »
Tils.	30 907 908 kg.

Forsåvidt angår eksportens fordeling på de forskjellige land, skal her til belysning av dette forhold meddeles en opgave forsåvidt rundfisk av torsk angår:

Tørrfisk, rundfisk.

Sverige	12 450 kg.
Polen	1 000 »
Tyskland	882 732 »
Nederlandene	482 315 »
Belgia	404 500 »
Storbritannia	54 910 »
Frankrike	247 950 »

Spania	40 032 kg.
Italia	12 345 761 »
Grekenland	48 400 »
Jugoslavia	110 350 »
Vest-Afrika	3 592 711 »
Britisk Syd-Afrika	14 725 »
Kanada og Nyfundland	9 000 »
Amerikas Forente Stater	859 695 »
Brasilia	24 250 »
Argentina	163 500 »
Uruguay	3 000 »
Chili	3 850 »
Andre land	3 895 »

I alt 19 305 026 kg.

Likeledes hitsettes en opgave over eksporten i sin helhet:

Sverige	1 818 400 kg.
Rusland	200 »
Tyskland	2 754 800 »
Nederlandene	613 300 »
Belgia	438 800 »
Storbritannia	207 500 »
Frankrike	251 600 »
Italia	12 743 100 »
Vest-Afrika	9 479 100 »
De Forente Stater	1 547 100 »
Andre land	1 054 000 »

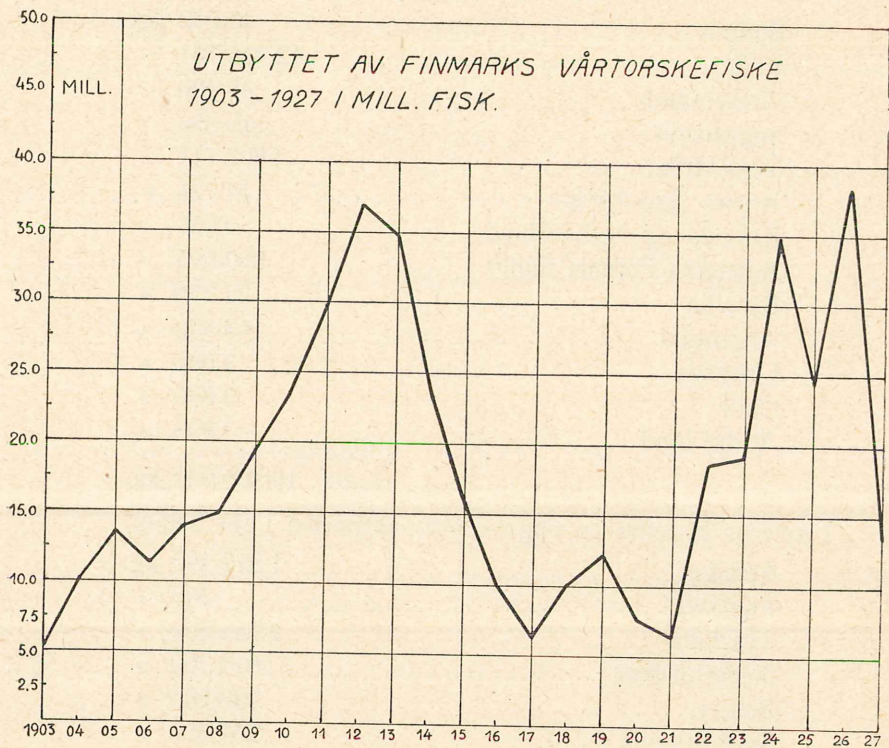
Tils. 30 907 900 kg.

Uromomenter i norsk fiskeri og handel.

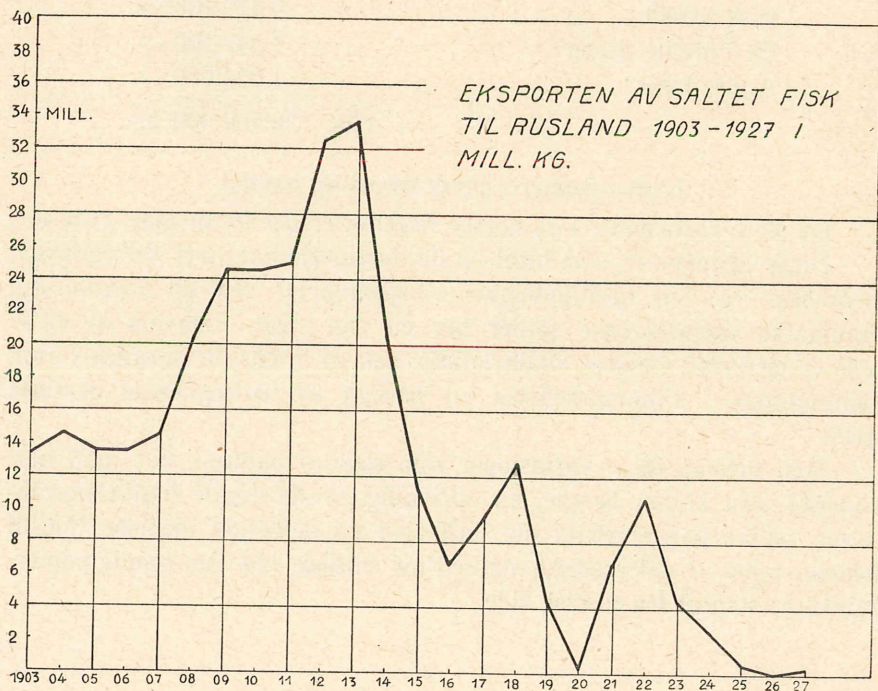
De store variasjoner i de norske fiskerier er der foran gjort rede for.

Disse variasjoner, som hittil på det nærmeste har vært uberegnelige, forårsaker ved sin uberegnelighet vanskeligheter ved all kalkulering. Finnmarks vårtorskefiske spiller her en stor rolle. Utbyttet av dette fiske er medtatt i landets totalkvantum, som er fremstillet grafisk foran. Svingningene i Finnmarksfisket vil fremgå av nedenstående grafiske tabell.

Men utenom disse variasjoner som skyldes naturen, har man hatt rystelser som krigen bragte, en oprivning av de gamle handelsforbindelser, usikre pengeforhold ute, inflasjon og deflasjon hjemme. Hertil kommer tapet av det russiske marked for saltfisk, idet den gamle pomorhandel er stanset fra russisk side.

Nedenstående tabell gir en oversikt over eksporten av saltet fisk til Rusland i de siste 25 år:

Følgen av den innskrenkede eksport til Rusland har vært at man har måttet tilvirke så meget mer tørrfisk i Finnmark, en produksjon som såvel for Finnmark som for hele landet kuliminerte i 1926.

Klippfisk som verdensartikkel.

Under behandlingen av klippfiskomsetningen må man medta den lettere tilvirkede fisk, labradorbehandlet fisk og fransk lavé, likesom man må medta salget av saltfisk, idet denne vare i stigende utstrekning omsettes på markeder hvor ellers klippfisk omsettes. Dette er således tilfellet i Italia. Som det vil være bemerket av opgavene foran, utføres betydelige mengder saltfisk fra Island. Det kan her noteres at der i den siste tid også er kommet saltfisk fra Grønland, tilvirket av eskimoere under dansk ledelse og omsatt i Italia.

Den årlige produksjon av klippfisk og saltfisk er stor, og hensett til markedenes beliggenhet kan man tale om en verdensartikkel; men markedene er ikke ubegrenset, tvertimot kan man si. Hovedmarkedene utpeker sig hurtig i hvert lands statistikk. I Europa er disse markeder Spania, Portugal og Italia, og i Amerika, Brasilia, Argentina og Mellem-Amerika. Konkurransen er meget sterk, og man kan si at der er villige hender til å øke produksjonen, så sant der kan skapes en avsetning som såvidt betaler produksjonsomkostningene. Karakteristisk er den klippfiskindustri som er vokset op på basis av trålfisket. Trålerne bragte efterhånden så store fangster av torsk tillands, at der ikke var bruk for dem i ferskfiskhandelen. Istedenfor å overlate den overflødige fisk til foder- og guanofabriker oprettet man såvel i England som i Tyskland kunstige tørkerier for klippfisk og anvendte som råstoff trålfiskets overskudd, som altså blev avgitt til minimale priser. Senere har dette utviklet sig til at trålerne også salter fangsten ombord, hvorved man kan fremskaffe et langt penere produkt enn det man får av den isede fisk.

En stigning i prisene på klippfisk vil medføre en øket aktivitet innen trålerbedriften, likesom Grønlandsfisket efter torsk også vil bli utvidet efter en stor målestokk. Man vil herav forstå at der på mange kanter er hender ferdig til å øke produksjonen av klippfisk, såsnart man kommer til priser som dekker produksjonsomkostningene og gir håp om handelsfortjeneste.

En annen faktor som virker bestemmende på prisene er det publikums kjøpekraft som konsumerer fisken, og her må man visstnok si at der er grenser som meget lett nåes. Det er det brede publikum, bonde- og arbeiderbefolkningen, som er hovedkonsumentene, og dette setter grenser for prisstigning. Vi har erfart fra Italia, at såsnart fiskeprisene — det gjelder såvel klippfisk som tørrfisk — når en viss grense, tar for-

bruket av. Befolkningen finner andre levnetsmidler som faller like så billige, det gjelder særlig kjøtt som i store kvantiteter importeres fra Syd-Amerika.

Det er betegnende hvad legasjonen i Lissabon uttaler i sin årsberetning om det portugisiske klippfiskmarked 1926:

»Den betydelige økning i årets klippfiskimport stikker antagelig fortrinsvis deri at prisene har holdt sig fortrinsvis jevnt lave. Det er gledelig å konstatere at som en direkte virkning herav er klippfisken atter blitt en kost som finnes på hver manns bord — ikke minst i de brede lag av samfundet. — Da klippfisken her i landet vanligvis tilberedes med olivenolje, for hvilken vare prisene i den senere tid har vært sterkt stigende på grunn av utilstrekkelig høst, vil dette muligens i nogen grad bidra til å hemme forbruket. Det gjelder derfor fremforalt ikke å sette for høie innkjøpspriser under den kommende sesongs fiske i Norge, idet dette uvegerlig vil måtte gå ut over konsumet her til skade for vår omsetning.«

Den skarpe konkurranse mellom de forskjellige konkurrerende klippfiskproduserende lande og den latente mulighet for utvidelse av produksjonen som ovenfor har vært antydnet, gjør det vanskelig om ikke umulig å tenke sig et samarbeide i form av en klippfisktrust til regulering av tilførslene og prisene. Der turde dog være en mulighet for et visst samarbeide på visse markeder, men det er også kun en mulighet, idet et land vanskelig vil opgi sine salgsmetoder.

Konsignasjonssalg.

Der har ofte hos oss vært klaget meget over at konsignasjoner ødela forretningene. Imidlertid kan man ikke uten videre fordømme konsignasjonsforretningen. I de rette hender kan ofte konsignasjon være en effektiv utvei til å bringe liv i en forretning. Og under visse forhold kan man være nødt til å gripe til konsignasjonssalg. Det må også erindres at klippfisk ikke er nogen holdbar vare. Om den kan bevares fra den ene sesong til den annen, vil den dog ha tapt i verdi, og hovedregelen i klippfiskforretningen må være at lagrene er konsumert, når den nye vare fremkommer. Hvis man vil forsøke å få fotfeste på nye markeder, kan det være praktisk, inntil varen er blitt gjenstand for etterspørsel, å sende den i konsignasjon. Det kan her nevnes at den store forretning som Storbritannia har på Brasilia, omtrent utelukkende avvikles på konsignasjonsbasis. Av Storbritanniens klippfiskeksport i 1926 på 23.5 million kg. gikk 11.4 mill. kg. til dette land.

Det er ikke meningen å ville forherlige konsignasjonshandelen, men på den annen side må man ta avstand fra en ensidig fordømmelse av den. Det ideelle er at en uavhengig forretningsleder som besidder fullt

overblikk over situasjonen, har den nødvendige frihet. Dette utelukker ikke at et lands eksportører følger samme politikk ved bearbeidelsen av et bestemt marked, og at de forsåvidt inngår overenskomst herom. Og der er altså en mulighet for å kunne utstrekke sådanne overenskomster utover landets grænser.

Med de nuværende klippfiskmarkeder vil de forskjellige klippfiskproduserende land måtte sette sin kraft inn på å bevare de markeder man har, og på å erobre noget av konkurrentens. Men i det øieblikk man ikke kan regne med utvidet forbruk og nye markeder, vil man forstå at der her er visse grenser som ikke kan overskrides. Imidlertid kan også kampen gå ut på å tvinge et lands produksjon tilbake; men dette vil da neppe kunne skje uten ved en priskamp.

Bestrebelsene må ellers gå ut på å holde en høi standard for sin produksjon. Derved konsoliderer man sig på de markeder man besidder, likesom man i et godt produkt har det beste utgangspunkt for en utvidelse av markedene. Når Island siden 1914 har mer enn fordoblet sin produksjon, fra 20 til 50 mill. kg., og skaffet sig marked for denne produksjon, så er dette delvis skjedd på bekostning av andre landes omsetning. Den islandske fisk har sine hovedmarkeder i Spania, til hvilket land Norges eksport er gått tilbake. På grunn av omhyggelig tilvirkning har den islandske klippfisk på de markeder hvor den har vunnet innpass, fått en så fast fot, at den vanskelig lar sig fordrive, men vår vilje til å tilbakeerobre den stilling vi hadde før krigen og til ytterligere å utvide den, manifesterer vi gjennom våre anstrengelser for å heve vårt produkt, og ved at fisket drives til priser som utfordrer den høieste resignasjon fra fiskernes side.

Regulering av handelen ved Statens inngripen.

I arbeidet for å heve klippfiskens kvalitet kan staten ta virksom del, hvilket hos oss har gitt sig utslag gjennom innførelsen av den tvungne vrakning; men det kan ikke øines at staten med fordel kan gripe inn i handelen og den stadig pågående kamp om markedene ved å søke å regulere priser eller tilførsler. Konjunkturer er et kjent fenomen innen alle brancher, og innen klippfiskbranchen med en forholdsvis spredt produksjon, som foregår under ulike vilkår, er det særlig vanskelig å motarbeide dem og det med foranstaltninger fra den ene parts side. Vi har et eksempel fra Nyfundland hvor der i 1919 blev grepet inn fra statens side i den hensikt å regulere eksporten og prisene. Man måtte ha bevilling for å kunne utføre klippfisk, og såvel salget som salgsprisene måtte godkjennes av vedkommende departement. Der blev ned-

satt et klippfiskeksportråd på 7 medlemmer, nemlig handelsministeren, 4 medlemmer utnevnt av guvernøren og 2 medlemmer opnevnt av de klippfiskeksportører som hadde opnådd eksportbevilling. Dette råd skulde avgi innstilling angående 1) utstedelse eller inndragning av eksportbevillinger, 2) betingelser for salg til utlandet, 3) minstepris for salg av klippfisk på visse markeder til visse tider. Der søktes også etablert et bedre etterretningsvesen med oppgaveplikt for fisker og eksportør. Endelig skulde rådet utferdige bestemmelser om klippfiskens størrelse for de forskjellige markeder, og man fikk i det hele, foruten bestemmelser til regulering av handelen, også et vrakervesen for klippfisk med beskrivelse av de forskjellige kvaliteter og sorteringen for de forskjellige markeder.

Foranledningen til disse skritt var det sterke prisfall etter krigen. Mens prisen i 1918 var \$ 15 pr. 50 kg., var den i 1919 \$ 12 og i begynnelsen av 1920 \$ 7.50. Videre følte man nødvendigheten av at fiskens kvalitet i sin almindelighet blev høinet. Dessuten var skrittene ment som et mottrekk mot det italienske statselskap som hadde monopol på importen av fisk, og som etter opfatningen på Nyfundland behandlet fisk fra kolonien mindre hensynsfullt. Det italienske monopolselskap opphevedes 30 april 1921.

Angående disse skritt heter det i en beretning i Norges Utenriks-handel for 1921:

»Om denne regulering har der fra første stund hersket sterkt avvikende meninger innen landet såvel med hensyn til dens berettigelse i og for sig, som med hensyn til den måte den er gjennomført på. Bestemmelsenes virkninger synes ikke helt ut å ha svart til hensikten. I en korrespondanse fra Nyfundland til et kanadisk blad males i januar i år resultatene meget sort. Reguleringen har, heter det, voldt eksporten stor skade. Når fisken til sist kommer frem til markedet, kan den ikke selges, hvorved meget er tapt. Økonomisk skadelige følger har det også hatt at leverandørene er hindret fra å forsyne sine sedvanlige forbindelser i utlandet.

Board of Trade's i februar avgitte årsberetning peker i lignende retning. Den konstaterer at forholdsreglene ikke har ført til målet. Fiskerne har, særlig for Labradors vedkommende, forsømt å innmelde sin fangst. Som bekjent nektet Italia å godkjenne de fastsatte minimumspriser, således at reguleringen for dette lands vedkommende måtte oppheves. Nyfundland mener i mellemtiden å ha tapt meget. I februar solgte enkelte eksportører i St. John's langt under de offisielle priser, og det synes som regjeringen er i vildrede med hvad der i den anledning skal foretas. I det hele ventes der visstnok at reguleringen vil bli opphevet forsåvidt all eksport angår, selv om intet ennå er bestemt om det.«

I en innberetning av 20 juni 1921 fra generalkonsulatet i Montreal gjengis en korrespondanse fra Nyfundland hvori det heter:

»I inneværende år er forholdene meget ugunstige, og fiskerne har store vanskeligheter med å skaffe sig det nødvendige utstyr. Kjøbmennene har lidt betydelige tap med de ufordelagtige priser som opnåddes for nyfundlandske fiskeprodukter på de utenlandske markeder, og deres stilling er ikke blitt bedret ved regjeringens fastsettelse av minimumspriser og bestemmelser om at disse priser må betales forinnen nogen fisk kan eksporteres til Syd-Europa, Vest-India og Brasilia. Ingen av Nyfundlands fiskeriprodukter kan for tiden selges med for-tjeneste. De fleste fiskeeksportører befinner sig i økonomiske vanskeligheter, og der hersker almindelig depressjon innen alle grene av næringslivet. Spørsmålet om fiskernes utrustning er derfor i år blitt et problem som neppe kan løses uten ved inngripen fra det offentliges side.«

Imidlertid synes alle inngrep å ha vært ophevet på dette tidspunkt, idet der i april innløp melding fra generalkonsulatet om at pressen med-delte at den nyfundlandske regjering hadde tatt tilbake alle prisregulerende bestemmelser for klippfisk bestemt for Brasilia, og ophevet enhver regulering av fiskeeksporten til fremmede land.

Grunnene til den fullstendige opgivelse av reguleringsforsøkene på Nyfundland tør ha vært av forskjellig art.

Man høstet hurtig den erfaring, at nyfundlandsk klippfisk ikke er uundværlig, men kan erstattes med annen fisk og andre levnettsmidler. I Italia støtte man på motstand straks, men her var handelen monopolisert, hvorfor krisen inntrådte spontant. I Portugal søkte den nyfundlandske fiskeriminister personlig å istandbringe salg. I et telegram av 28 januar 1921 fra generalkonsulatet i Montreal heter det at regjeringen hadde utstedt forbud mot å skibe mer enn 5 tonn fisk til Portugal før 7 februar, og at hensikten saes å være å sette ministeren som da var i Portugal, istand til å fortsette forhandlingene om salg av store partier uten å være hindret av mottilbud direkte fra eksportørene. Men allerede i mars blev alle restriksjoner ophevet.

Det er på bakgrunn av den oversikt som foran er gitt over produksjon og omsetning klart, at forsøk av den art som blev prøvet på Nyfundland, vil lede til mottrekk fra kjøpernes side og til øket virksomhet fra konkurrentenes side i den hensikt å utnytte situasjonen. Det tomrum som tilbakeholdelsen av den nyfundlandske fisk skapte, måtte nødvendigvis straks lede til tilførsler fra andre kanter. Den samme erfaring gjorde vi under tollkrigen med Spania og Portugal.

Den bevegelighet der er i klippfiskforretningen gis, der et karakteristisk eksempel på i en beretning fra legasjonen i Lissabon av 21. februar 1927 om markedet i Oporto. Det heter i denne: »For øieblikket ligger

man i Oporto inne med en normal fyldig beholdning og venter fra Nyfundland ytterligere ca. 30 000 cwt., hvorav ca. 12 000 cwt. allerede burde vært fremkommet. Allikevel venter man en svak stigning i prisene på grunn av den nasjonale (portugisiske) fisks fordeling, idet en del derav er blitt skibet til Syd-Portugal (Lissabon) som følge av de norske eksportørers faste salgspolitikk.»

Man ser herav at selv den minste stramning på et enkelt punkt setter krefter i bevegelse til utnyttelse av en i annen hensikt frembragt situasjon.

Internasjonalt samarbeide.

Det har vært antydnet, således av legasjonen i Lissabon i en skrivelse av 18 mars 1927, at man for å bortskaffe noget av det konkurranseforhold som undertiden medfører at de utenlandske markeder bryter sammen, burde overveie å komme til en ordning med Nyfundland og Island, idet de vanskeligheter som man i Norge stod oppe i i 1927, ikke vilde være bortryddet, om det skulde lykkes å finne en ordning hvorefter vår klippfiskeksport kunde organiseres på en betryggende måte, skjønt meget vilde være vunnet ved det. Hvis man derimot i forbindelse med den norske eksports organisasjon kunde komme til en ordning med våre to konkurrenter, Island og Nyfundland, tror ministeren at man vil kunne finne effektive botemidler mot følgene av overproduksjon og andre vanskeligheter.

Som anført foran kan der tenkes en mulighet for samarbeide mellem de forskjellige landes klippfiskeksportører. Og det bør måskje undersøkes hvorvidt der er stemning for et sådant samarbeide. Men det måtte bli et samarbeide innen temmelig snevre grenser, hvis man ikke skulde ha skade av det. — Først må det bemerkes at de tre lande ikke tilsammen har monopol på klippfiskproduksjonen — Frankrike, Skotland, England, Tyskland, Kanada og Spania og Portugal selv tilvirker klippfisk og vilde søke å nyttiggjøre sig enhver fordel som måtte øines som følge av de tre landes fellesoptreden. Vi leser også om en sterk bevegelse i Danmark for å starte et stort havfiske, og det er naturlig at tanken faller på klippfisk, såsnart der åpner sig en mulighet for at fabriksjonen av denne vare kan bli lønnsom.

En felles prispolitikk vil også være vanskelig av hensyn til at varen er forskjellig, og at markedene er forskjellige. De tre lande optrer ikke i samme utstrekning på de samme markeder. Eksempelvis kan nevnes at hovedsakelig norsk fisk selges i Lissabon og i Vigo, islandsk i Barcelona. I Oporto hovedsakelig nyfundlansk og norsk, i Bilbao islandsk og norsk. I Italien selges kun en ubetydelighet norsk klippfisk og saltfisk, i Grekenland næsten intet, mens Nyfundland har et marked i dette land,

og både Island og Nyfundland har et stort marked i Italia. I Brasilia er Skotland vår størstse konkurrent, i Havana Kanada.

Det sees («Fiskets Gang» 1922, s. 255) at Londoner-agenter for nyfundlandsk fisk har gjort forsøk på å få avskiberne til å ophøre med å konsignere fisk til Italia og Grekenland og uttalt at hvis de nyfundlandske eksportører vilde inngå en sådan overenskomst, vilde der bli rettet en henvendelse til de norske og islandske om å slutte sig til.

Nyfundland sender fremdeles en stor del av sin fisk i konsignasjon, og der hever sig stadig røster i koloniens aviser for at man må søke å komme over til salg i fast regning. Island selger visstnok det meste av sin fisk i fast regning, og såvidt vites har spanske huser representanter på Island som kjøper op fisken på plassen. Norge selger det meste av sin fisk i fast regning.

Klippfiskeeksporten fra Norge er forholdsvis fint utviklet. Med sitt kjennskap til markedene og med de nuværende kommunikasjoner går de norske eksportører delvis forbi de store importhuser i havnstedene, et forhold som har vært kritisert, og som er optatt til drøftelse av de interesserte norske foreninger. Spørsmålet gjelder hvorvidt der bør fastsettes en prisforskjell ved større og mindre partier, forat de store importører ikke skal tape interessen for norsk fisk.

Som tidligere anført sender de skotske eksportører all sin fisk til Brasilia i konsignasjon, og de er dominerende på Rio-markedet. I Argentina er norsk fisk dominerende. Salget av norsk fisk foregår såvel her som i Brasilia i fast regning. Der har gått rykter om at skotske firmaer vil søke å vinne toffeste på det argentinske marked ved å sende fisk i konsignasjon dertil. Det er også kjent at Island arbeider for på samme måte å komme inn i Syd-Amerika. Til Lissabon, hvor norsk fisk er dominerende, forsøker Island også å komme inn ved hjelp av konsignasjonsforsendelser.

Det er mulig at man ved forhandlinger med de forskjellige landes eksportører kunde få istand visse avtaler, f. eks. om ikke å konsignere fisk til bestemte markeder. Men det synes litet sannsynlig. Avtaler om regulering av produksjonen og prisene turde være enn mindre sannsynlig. Et samarbeide som skulde omfatte produksjon, priser og markeder, synes å by på så mange vanskeligheter og farer, at man må betenke sig vel, før man inviterer til forhandlinger som Norge stort sett kun kan vente sig liten fordel av.

Det kan ikke anbefales at det offentlige tar noget initiativ på dette område, idet resultatet må antas å ville bli negativt, muligens skadelig ved det inntrykk den hele aksjon måtte efterlate i de konsumerende lande. Og man må regne med at der vil bli mange som vil fiske i rort vann. Skulde ideen tas op, måtte initiativet komme fra en samlet eks-

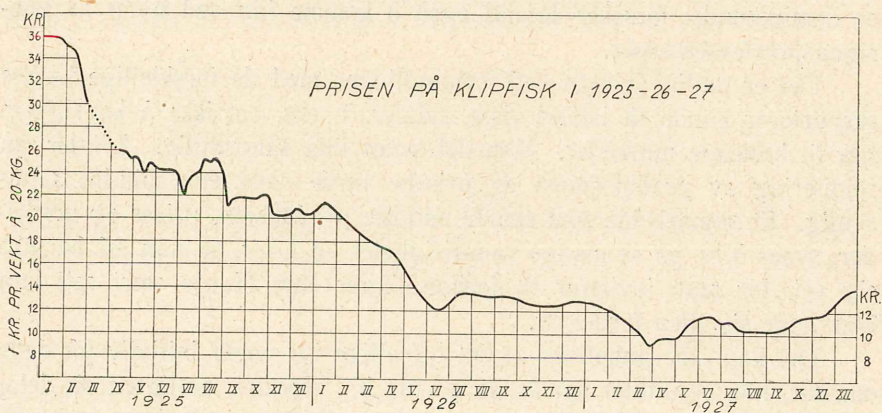
portørstand, etterat den var kommet til full erkjennelse av nødvendigheten av et sådant forsøk.

Nærmere å komme inn på dette spørsmål turde neppe være nødvendig; kun skal pointeres at Norge — det gjelder de private firmaer og det offentlige — etter de mange urolige år på klippfiskhandelens område, til skade for oss og til fordel for andre, ikke bør invitere til avtaler, som kan legge vår ekspansjonstrang i boiler. Med utviklingen av kommunikasjonene, de europeiske og særlig de oversjøiske, er der muligheter for utvidelse av våre klippfiskmarkeder. Ved et fortsatt fall i prisnivået og ved ytterligere anstrengelser for å heve produktets kvalitet skulde vår konkurransedyktighet kunne økes og medføre muligheter for en vel fundert utvidelse av vår produksjon.

Prisfallet på klippfisk i 1927.

Den fallende konjunktur i klippfisk som nådde lavpunktet i mars—april 1927, begynte i virkeligheten ved inngangen til året 1925. I 1923 satte en stigende konjunktur inn, som fortsatte gjennom hele 1924 og kulminerte ved årsskiftet 1925. Beholdningene var meget små, og prisen blev drevet op i kr. 36 pr. vekt à 20 kg. Prisen falt gjennom hele 1925 med mindre svingninger og lå ved årets utgang på vel 21 kroner. Fallet fortsatte raskt i 1926, prisen var i juni kr. 12, og efter en svak stigning lå den ved utgangen av året mellem 12 og 13 kroner. Prisen falt videre, og man nådde bunnen i slutten av mars 1927 med vel 9 kroner pr. vekt. Da satte en stigning inn, og med en mindre sviktning på eftersommeren endte prisen ved årets utgang med 14 kroner med stigende tendens.

Nedenfor vil man finne den foran skildrede bevegelse grafisk fremstillet:

En av grunnene til dette fall i klippfiskprisene på det norske marked har vi i kronestigningen, som satte inn i mars 1925, da pund sterling

stod i kr. 31.25. Ved utgangen av 1925 var kursen kr. 23.87, ved utgangen av 1926 kr. 19.32 og i mars 1927 kr. 18.62.

Om klippfiskprisene hadde holdt sig uforandret på de utenlandske markeder, vilde kronestigningen alene ha medført et betydelig fall i prisene på det innenlandske marked. Dette forhold er det tilstrekkelig å gjøre opmerksom på, fordi det er klart.

Men der var et annet forhold, som medvirket til prisleilet, uavhengig av kronestigningen, nemlig en almindelig sviktning i klippfiskprisene på de utenlandske markeder, hvilken inntraff samtidig med kronestigningen, og som sammen med denne gjorde prisleilet i kroner så voldsomt. Dette forhold er man mindre klar over og enn mindre over grunnene til det.

Det vil da være av interesse først å konstatere at der var et prisfall i klippfisk på konsummarkedene, og i den hensikt skal nedenfor gjengis prisene ute på fisk av forskjellig oprindelse til forskjellig tid:

Islandsk klippfisk i Bilbao.

30. desember 1924	112—120	p.tas pr. kvintal
29. desember 1925	75—100	—»—
21. desember 1926	80— 90	—»—
26. april 1927	53— 65	—»—

Islandsk klippfisk i Barcelona.

15. januar 1925	99—100	p.tas pr. kvintal
13. januar 1926	88— 91	—»—
4. januar 1927	73— 74	—»—
19. april 1927	68	—»—
Gammel fisk	54— 55	—»—
27. juni 1927	54— 56	—»—
Gammel fisk	40	—»—

Nyfundlandsk fisk i Oporto.

20. desember 1924	430	esc. pr. kvintal
16. desember 1925	400 — 320—340	esc. pr. kvintal
20. desember 1926	340—360 — 230—240	—»—
28. april 1927	220—230 — 204—210	—»—

Nyfundlandsk fisk i Lissabon.

20. desember 1924	400	esc. pr. kvintal
5. januar 1926	250—280	—»—
5. mai 1927	190—220	—»—

Skotsk fisk i Lissabon.

20. desember 1924	360	esc. pr. kvintal
2. desember 1925	240—290	—»—
20. desember 1926	150—230	—»—
20. april 1927	180—210	—»—

Tysk fisk i Oporto.

5. januar 1925	270—310	esc. pr. kvintal
2. desember 1925	236—240	—»—
20. desember 1926	160—170	—»—
5. mai 1927	164	—»—

Norsk fisk i Bilbao.

30. desember 1924	110—115	p.tas pr. kvintal
29. desember 1925	72— 98	—»—
21. desember 1926	77— 84	—»—
26. april 1927	54— 59	—»—

Norsk fisk i Oporto.

20. desember 1924	380	esc. pr. kvintal
16. desember 1925	260	—»—
20. desember 1926	180—190	—»—
5. mai 1927	186—196	—»—

Norsk fisk i Lissabon.

20. desember 1924	420	esc. pr. kvintal
2. desember 1925	290—330	—»—
20. desember 1926	170—260	—»—
19. mai 1927	190—240	—»—

Disse prisoppgaver viser tydelig at det var en nedadgående konjunktur i all klippfisk man stod overfor. Det var ikke noget norsk fenomen. Og grunnene må søkes både i en svekket kjøpeevne på konsummarkedene og i en stor produksjon. De statistiske oppgaver som er gjengitt foran, viser at tilvirkningen var stor både i 1925 og i 1926. Den islandske produksjon i 1925 var 51 mill. kg. beregnet fullvirket vare. Før krigen utgjorde som nevnt produksjonen 22 mill. kg. Island krever altså plass for 30 mill. kg. mer enn før krigen.

Norge har, sett fra de andre landes synspunkt, vært adskillig av en urovekkende faktor. I 1913 eksporterte Norge 57 mill. kg. Under krigen sank eksporten raskt. Lavpunktet nådde vi i 1919 med vel 12 mill. kg. for i 1926 og 1927 å være oppe i 47 mill. kg. igjen.

De trege avsetningsforhold i 1925 og 1926 kan man også lese sig til av opgavene over lagerbeholdningene ved årsskiftet. Der foreligger temmelig nøiaktige opgaver fra Norge og Island, og de viser følgende:

	1/1 1925 mill. kg.	1/1 1926 mill. kg.	1/1 1927 mill. kg.	1/1 1928 mill. kg.
Norge	6.6	13.2	15.2	8.8
Island	5.0	13.9	12.7	7.2
	11.6	27.1	27.9	16.0

Opgaver fra de andre lande har ikke vært tilgjengelige, men alle foreliggende opplysninger både om utbud og priser peker i retning av at beholdningene ikke lot sig realisere innen det vanlige tidsrum, d. v. s. inntil ny produksjon forelå.

Til belysning av forholdene skal her gjengis en del av innholdet av de markedsberetninger som er innløpet fra legasjonen i Lissabon om stillingen i Portugal.

I desember 1926 selges i Oporto portugisisk fisk så billig som 30/ pr. kvintal samfengt. Britisk fisk er gått ned fra 40/ til 30/.

Portugisisk fisk dekker en del av forbruket i Lissabon, men heller ikke av denne vare er der nogen livlig omsetning. Islandsk fisk utbydes til 38/—42/ pr. 60 kg.

I januar 1927 selges portugisisk fisk i Oporto til 25/ pr. cwt.

I slutten av samme måned heter det fra begge markeder at portugisisk fisk trykker markedet, og at der derfor er usedvanlig liten omsetning av utenlandsk fisk. Nyfundlandsk fisk offereres fra Oporto til Lissabon til lave priser. I Oporto er der store lagre av nyfundlandsk fisk, som utbydes til 30/ à 32/ pr. cwt.

I beretningene for februar heter det at de revolusjonære uroligheter hemmer omsetningen. I Oporto er der fyldige lagre av nyfundlandsk fisk, men ytterligere store tilførsler ventes. I Lissabon blir den importerte fisk undersolgt av den nasjonale som må selges før varmen setter inn. I Oporto har konsumet vært stort, men de store tilførsler fra Nyfundland hindrer prisstigning. Ankommen fisk offereres til 30/ pr. cwt.

I mars berettes fra Lissabon at der er nogen uro på grunn av tilbudene fra Norge. Prisen for norsk fisk er fra 42/ gått ned i 38/ pr. 60 kg. Islandsk fisk tilbydes til 34/—42/, nyfundlandsk til 34/—44/, tysk til 30/—38/, skotsk til 38/—42/. Der tales om konsignasjoner fra Norge mot 34/—36/ i forskudd.

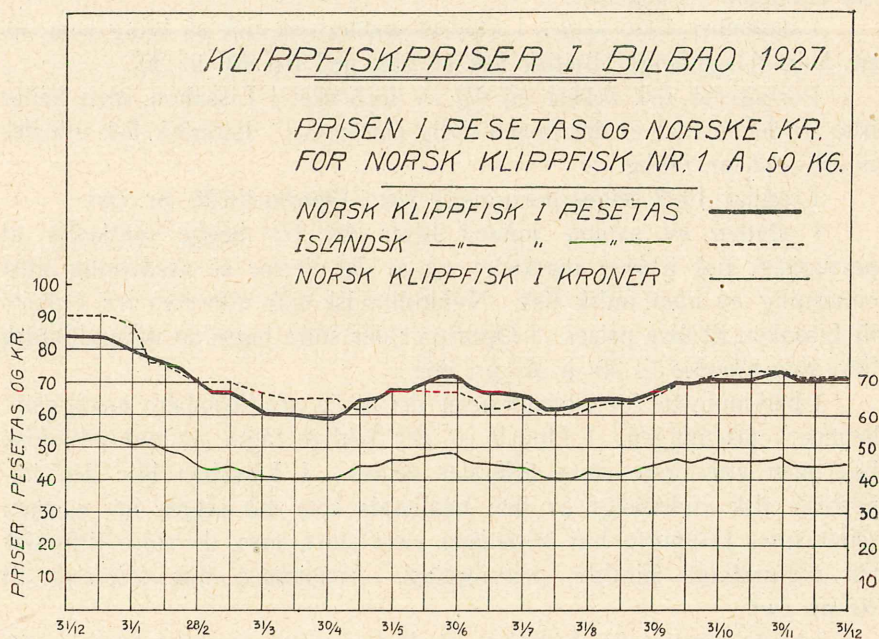
Fra Oporto berettes at efterspørselen er minket på grunn av de store tilførsler av nyfundlandsk fisk. Prisene for ankommet vare har fallende

tendens på grunn av de mange ladninger som er ankommet og som ligger på Duerofloden, enten usolgt eller ulosset. Prisen for fisk, god, nyankommet nyfundlandsk fisk varierer fra 29/ til 33/ pr. cwt. Markedet ansees ikke egnet til å motta norske konsignasjoner på grunn av de store beholdninger.

Disse markedsberetninger gir et klart bilde av de vanskeligheter man stod oppe i. Og man får i det hele inntrykk av at der fra norsk side gjennom hele depresjonstiden er ført en seig kamp for å holde prisene oppe uten at man stopper salgene.

Forsåvidt det spanske marked angår, så er som foran nevnt islandsk fisk helt dominerende i Katalonia, og prisnoteringene fra Barcelona, som også er gjengitt foran, viser den sterke nedgang gjennom hele depresjonstiden.

I Bilbao i Nord-Spania er den islandske fisk overmektig, men den norske fisk hevder sig i pris, hvad nedenstående grafiske fremstilling av prisene for de to sorter fisk gjennom året 1927 viser.

Monopol på klippfiskeeksporten.

Klippfisk er ikke en vare som det egner sig å holde på utover et visst tidsrum. For det første vil den i sin almindelighet tape i kvalitet, men dessuten kan den tape i kvalitet utover det vanlige, hvis den skulde ta midd. Dernæst står man hvert år overfor ny produksjon såvel sin

egen som konkurrentenes. At man i en given situasjon for å realisere beholdningene griper til konsignasjon — en salgsform som er det ordinære for store konkurrenter — kan vanskelig kritiseres, selvom det gjelder markeder, hvortil man ellers selger i fast regning. En pågående konkurranse må ikke tvinge en til uvirksomhet, uten at denne uvirksomhet er villet fra ens egen side.

Under frie omsetningsforhold vil konjunktorene hurtig gi sig utslag gjennom prisene. Særlig gjelder dette under en stigning grunnet livligere efterspørsel og knappe beholdninger. Da spores dette straks gjennom den hele forretning inntil fiskeplassen. Vi fikk en illustrasjon av dette i 1924, da klippfisk steg fra 22 til 36 kroner pr. vekt.

Hvis handelen ikke er fri med almindelig konkurranse, enten på den måte at et enkelt firma, en privat trust eller et offentlig monopol behersker den hele forretning, vil en stigning nå meget langsommere frem til urprodusenten, om den i det hele når frem.

Omvendt vil den motstand en trust eller et monopol kan gjøre mot en fallende konjunktur i klippfisk være av en problematisk natur. Det billede av verdenshandelen med klippfisk som foran er gitt, vil gi en forståelse herav, og det skal her bli behandlet nærmere.

Vår produksjon av klippfisk har i de siste år dreiet sig om 45 mill. kg. og må forventes å ville komme op i 50—60 mill., under forutsetning av gode fiskerier. Et kvantum på 50 tusen tonn er ikke særlig stort, når det gjelder varer som erts, kull, salt, korn og lignende artikler. Men klippfisk kan ikke sammenlignes med den slags varer. 50 tusen tonn klippfisk betyr 50 mill. fisk, hvorav hver enkelt er gjenstand for manuell behandling. Det er ingen ensartet masse. Der er en rekke variasjoner i fiskens tørrhetsgrad, som medfører en forskjellig behandling av fisken. Etter vrakerinstruksen har man skibningstørr fisk, fisk tilvirket for Katalonia, lagringstørr fisk, kassetørr (for oversjøiske markeder). Under tørringen fra saltfisk av kommer man til en grense i tørrhetsgraden som betegner overgangen til klippfisk. Selges sådan fisk innenlands, må det fastslåes hvormeget den mangler på å være tørr, og der gis dørslag ved avregningen. Fisken sorteres forøvrig i en rekke forskjellige kvaliteter, efter vrakerinstruksens bestemmelser, først de forskjellige sorter fisk for sig, Finnmarkstorsk og annen torsk adskilt, dernæst hver slags fisk i målsfisk og undermålsfisk. Målsfisken i 1., 2., 3. og 4. sort, undermålsfisken i samfengt og underordnet; videre utsorteres brent fisk og sur fisk i lettere og sterkere brent og lettere og sterkere sur. Hertil kommer markedssorteringen, delvis regulert ved instruksen, men ellers fri, hvorunder ekstra stor fisk, tykk fisk, tynd fisk utsorteres. Den fisk som skal skibes oversjøisk tørres på eksportørens hånd mer enn fisk som er bestemt for de europeiske markeder. Skinn og benfri fisk er en egen artikkel.

Middet fisk må kostes eller vaskes op igjen og tørres. I det hele er behandlingen av det årlige klippfiskkvantum en temmelig komplisert affære, som krever en stor arbeidsstokk av menn og kvinner, deriblandt et stort antall fagfolk som sorterere og formenn.

Et kvantum på 50 mill. fisk, som skal behandles på denne måte, krever store lagerhuser, helst med anlegg for kunstig tørring, og i våre viktigste eksportbyer er det disse lagerhuser som gir havnen preg.

Hvis et monopol skulde overta all klippfisk som produseres her i landet, måtte det også overta all den virksomhet som foran er antydnet, og dermed en stab av disponenter, avdelingssjefer, formenn, sorterere og andre arbeidere, likeledes lagerhusene og antagelig også transportfartøier og annet utstyr som hører til denne bedrift. Da et monopol kun er tenkelig ved statsforanstaltning, vil funksjonær- og arbeiderstaben måtte sikres levelige vilkår. Hver enkelts stilling vil etterhånden bli statsfunksjonærens. Deres stilling vilde bli sikker uten hensyn til klippfiskeksportens avkastning. — Med en til visshet grensende sannsynlighet vilde en sådan organisert administrasjon av klippfiskindustrien bli kostbarere enn den nuværende under privat drift.

Forholdet til urprodusenten, fiskeren, måtte også reguleres. Monopolet vilde etterhånden bli tvunget til å gi tilvirkerne direktiver med hensyn til de priser de kunde betale fiskerne. Det må forutsettes at der meget hurtig vilde bli et spent forhold mellem tilvirkerne og monoopolet, når monoopolet ikke så sig istand til å betale priser som dekket tilvirkerens omkostninger og fortjeneste. Monoopolet måtte kjøpe billig for å være sikker på sin fortjeneste. Tilvirkerne vilde med monoopolet i ryggen forlange å få kjøpe billig, så de var sikret fortjeneste. Det blev fiskerne, som måtte bære den veldige organisasjon, og da alle trin opover måtte være økonomisk sikret, blev det prisen på den ferske fisk alene, som ikke kunde reguleres. Dette vilde igjen medføre uholdbare tilstande, og kravene om garanterte fiskepriser vilde med uimotståelig styrke melde sig. Men derved blev det staten som fikk overta forretningen.

Fordelen ved et slikt monopol skulde alene være at fisken kom på en hånd, og at man derved skulde kunne sikre sig et større salgsubytte på de utenlandske markeder. Efter den fremstilling av verdens klippfiskhandel som foran er gitt, er det ytterst tvilsomt, ja usannsynlig at man vilde opnå et større salgsubytte under et monopol enn under fri handel. Følgene av feilaktige disposisjoner vilde få en veldig utstrekning, og frykten herfor måtte naturlig bevirke at en klok ledelse sjelden vilde innlate sig på spekulasjon i stigende eller fallende konjunktur, men selge unda, så lagrene var rømmet idet ny produksjon begynte å strømme inn. Det vilde i det store og hele bli grovere handel enn den vi har idag, og dermed vilde det være gitt at utbyttet vilde bli mindre.

Når det gjelder en artikkel som klippfisk, er det vanskelig å tenke sig, at man i tilfelle av stor produksjon og treg avsetning skulde se nogen fordel i å ta dele av produksjonen ut av omsetningen. Fisken måtte i tilfelle males op til kreaturfôr og guano. Imidlertid er det klart at det i tilfelle av at en slik operasjon skulde vise sig nødvendig, vilde være et gode, for ikke å si en nødvendighet, at fisken var samlet på en hånd, hvorved tapet lettest vilde kunne utlignes på det hele kvantum.

Slik som verdensproduksjonen er fordelt, vilde en ensidig forminskelse av beholdningene kun i nogen grad komme den ofrende tilgode. Fordelen vilde bli utlignet på den hele verdensproduksjon og derfor bli liten på hver. Vi har hørt om hvorledes en stramning i prisene paa markeder, hvor norsk fisk er dominerende, straks har ledet til at andre produsenter så å si med tyngdelovens kraft er strømmet til for å utnytte stigningen. En viss tregheit til fordel for den som innskrenket sitt kvantum og forhøiet prisene, vilde dog gjøre sig gjeldende derved at ikke alle markeder med en gang er like åpne for annen fisk enn den man er vant til å få. Men stort sett vil en begrensning av tilførslene bringe med sig aktivitet hos konkurrentene. Et litet billede fra dagens liv illustrerer dette.

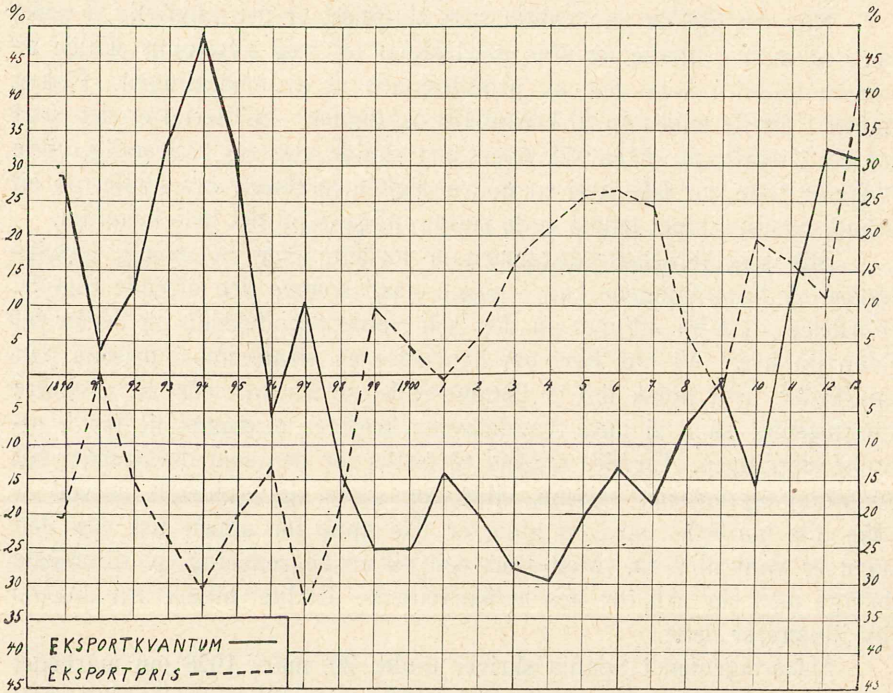
Fiskeriagenten i Spania skriver under 20. mars 1928 om markedet i Coruña: »Omenn den norske fisk holder sin stilling i forhold til utenlandsk fisk på dette marked, så er det bemerkelsesverdig, at det klippfisk-konsumerende publikum her ikke er fullt så konservativt som i Vigo og det sydlige Galicia. Det har ofte vist sig at når den norske fisk blir for dyr, så har man i Coruña lettere for å gå over til å kjøpe utenlandsk fisk og da særlig engelsk.«

De store svingninger i vår produksjon har imidlertid bevirket svingninger i prisene således at stor produksjon gjerne har vært ledsaget av lave priser og liten produksjon av høie priser. — Men man kan vanskelig — uten å ville føre en oppgivende politikk — basere produksjonen på de laveste tall for å opnå de høieste priser. — Målet må være omsetning for alt til lønnende priser.

Nedenstående grafisk tabell viser for tidsrummet 1890—1913 utvikelsene fra gjennomsnittet forsåvidt angår eksportert kvantum og priser.

Man ser av denne tabell at i slutten av perioden lå både produksjon og priser over gjennomsnittet, en gledelig utvikling.

Et monopol vilde lettere enn private firmaer under fri handel kunne kaste inn på markedet, hvor klippfisk av annen oprindelse var dominerende, det kvantum av egen produksjon som man beregnet ikke å ha bruk for på de ordinære markeder. Som kampforgan vilde et monopol bety en fordel, men det kan også tenkes, og det vilde utvilsomt for Staten

Bevegelser i eksportkvantum og eksportpris (eksp. verdi pr. 20 kg. årlig gjennomsnitt) for klippfisk 1890—1913.

som sådan være behageligst, at private sammenslutninger, hvis virksomhet Staten forsåvidt var uvidende om, foretok den slags storstiledede manøvrer.

Det skal innskytes at spørsmålet om monopol på klippfiskeksporten lenge har vært drøftet på Island. Senest i år er forslag herom fremsatt for Altinget:

Forslaget er sålydende:

Forslag

til lov om monopol på salg av saltfisk.

§ 1.

Riksstyret har på rikskassens vegne salget og utførelsen av saltet og tørket fisk som er fanget her ved land og er virket i land eller iland-bragt og som egner sig for eksport.

§ 2.

Riksstyret kan ansette en eller flere menn til å ha tilsyn med salg og utførsel av den fisk som riksstyret har salgsmonopol på ifølge denne

lov, og riksstyret fastsetter ved reglement eller reglementer nærmere forskrifter om avlevering av fisk til utførsel og om alt annet som står i forbindelse hermed.

§ 3.

Alle omkostninger ved salg og utførsel betales av fiskens salgssum og de skal fratrekkes førenn motverdien utbetales til vareeierne.

§ 4.

2 pct. av fiskens salgsverdi skal innbetales i rikskassen og annen spesiell utførselsavgift erlegges ikke av den fisk riksstyret har salgsmonopol på. Riksstyret kan anvende av de heromhandlede inntekter inntil 50 pct. til oparbeidelse av nye markeder for fisk og til forsøk herpå.

§ 5.

Riksstyret kan utbetale vareeieren fiskens motverdi i islandsk mynt selvom verdien er erlagt i utenlandsk valuta.

§ 6.

Fiskens motverdi avhender riksstyret efter regler som dette fastsetter desangående og riksstyret kan sette en gjennomsnittspris på enhver like god varekvalitet fra samme tilvirkningstidspunkt.

§ 7.

Overtredelse av denne lov straffes med bøter inntil 50 000 kroner som tilfaller rikskassen.

§ 8.

Ved denne lov opheves enhver lov og lovbestemmelse som måtte stride mot nærværende lovs forskrifter.

§ 9.

Denne lov trer ikraft den 1. januar 1929.

A n m e r k n i n g.

Et forslag som nærværende har vært fremsatt på mange tidligere ting, men er blitt forkastet. Der henvises til de motiver som er gitt før i forbindelse med forslaget, og til de herhenhørende debatter på tidligere ting.

Generalkonsulatet i Reykjavik bemerker i sin rapport om forslaget følgende:

»Arbeiderpartiets tre representanter i Altingets nedre avdeling har fremsatt forslag til lov om monopol fra 1. januar 1929 på salg av klippfisk.

Et lignende forslag har arbeiderpartiet tidligere flere ganger fremsatt på tinget, men det er hittil ikke blitt vedtatt. Det er etter min mening sannsynlig at forslaget også denne gang får samme skjebne.«

Med hensyn til motivene henvises der til de tidligere forslag, og man får ikke nærmere utviklet de fordele som monopolet skal medføre. Om forslaget skulde bli vedtatt, vil det bli et interessant eksperiment. Forholdene er betydelig enklere på Island enn i Norge både hvad angår produksjonen og omsetningen, og man vil der ikke stå likeoverfor de samme vanskeligheter som hos oss.

Annem offentlig inngripen. Salgscentral.

Må man avvise tanken om monopol hos oss, kan der tenkes andre former for inngripen i den nuværende frie handel.

Under en fallende konjunktur — og det er under fallende konjunkturer at tankene dukker op — har det fra mange hold vært pekt på som en feil at de enkelte innehavere av fisk har frihet til å selge til nedsatte priser. Der har vært krevet en fast hånd som kunde forhindre fall. Bortsett fra at det — som foran utviklet — er et tvilsomt spørsmål hvorvidt »en fast hånd« vil kunne forhindre fall i prisene, så vilde en organisasjon av eksporten med en salgscentral for det hele land, men med bibehold av den enkeltes eiendomsrett til fisken, føre til mange og store vanskeligheter. Der vilde, hvis hver innehaver av fisk skulde erholde hvad hans fisk utbragte, bli strid mellem eieren og salgscentralen om tidspunktet for salg, idet innehaveren som bl. a. best vil kjenne sin fisk, vil ha en mening derom. Der vil bli spørsmål om godtgjørelse til den som må vente lengst med å få levere, særlig hvis prisene skulde falle, fisken ta midd eller forringes i verdi på annen måte. Omvendt vil den som har fått selge tidlig, føle sig brøstholden, om prisene skulde stige, således at den hvis fisk blev solgt sist, fikk den beste avregning.

En salgscentral, organisert således at hver tilvirker skulde avregnes efter hvad hans parti utbragte ved salg til utlandet, vilde iøvrig støte på mange vanskeligheter. Man vilde være avskåret fra å foreta et hensiktsmessig sortement efter de forskjellige markeders krav, hvis man ikke kunde slå flere partier sammen. Der vilde bli vanskeligheter ved salg til de oversjøiske markeder, som skal ha fisken tørrere enn de europeiske. For de europeiske markeder er der hittil fastsatt tre tørr-

hetsgrader, men de enkelte tilvirkere vilde uten direktiver fra salgscentralen neppe kunne preparere sin fisk for bestemte markeder, når undtas de markeder, som man inntil et visst tidspunkt på forsommeren kan sende skibningstørr fisk til. Vanskelighetene med en eksporthandel på en sådan basis vil bli så mange, at ordningen må karakteriseres som ubrukelig.

De foran påpekte vanskeligheter vilde i nogen grad bli bortelimintert hvis man ordnet det således at der, fra det øieblikk fisken blev levert til centralen, inntråtte et interessefellesskap. Leverandøren fikk vrakerens attest for hvad han hadde levert, og den endelige avregning måtte skje på basis herav. Fra det øieblikk fisken var overtatt av centralen, ophørte den enkelte tilvirkers interesse for sitt parti. Han var kun interessert i det samlede årskvantums avsetning. Man vilde her få en monopolartet ordning, uten at monopolet overtok nogen økonomisk risiko. All fisk blev å avlevere til centralen på konsignasjonsbasis, og nettoutbyttet — efter fradrag av alle utgifter — blev å fordele på tilvirkerne efter den av centralen fastsatte norm.

Å få frem den nøiaktige prisforskjell mellem kvalitetene vilde bli vanskelig, idet fisken kan forandre kvalitet under lagringen her i landet f. eks. ved å bli middet. Fisken kan også svinne i vekt under lagringen. Risikoen ved at en del fisk tok midd, måtte fordeles på alle. Utbyttet av salget av skinn- og benfri fisk vilde bli vanskelig å fordele på basis av innvrakningen, likeså i nogen grad utbyttet av den oversjøiske forretning. Den skibningstørre fisk vilde også forvolde vanskeligheter, idet alle antagelig måtte få avregning på basis av beregnet levert lagringstørr vare.

Det vilde neppe være mulig å foreta mer enn en avregning, nemlig ved sesongens slutt, således at stigende og fallende konjunkturer ingen betydning måtte ha for den enkeltes avregning. Konjunkturerne måtte gå på felles konto. Om en slags fisk måtte være lettere selgelig enn en annen, vilde man neppe kunne gjøre nogen forskjell ved utregningen av de endelige priser som skulde betales tilvirkerne. Man vilde antagelig være nødt til å bringe til ophør den innenlandske konkurransen mellem fisk fra forskjellige distrikter.

Hvis salgscentralen skulde fortsette den handel som drives idag, måtte den gjøre bruk av det salgssapparat vi besidder, men det vilde bety så mange vanskeligheter å la forretningsstanden fortsette på basis av fast lønn eller provisjon, at man antagelig gjorde riktigst i helt å opheve den. Salgscentralen måtte regne med at forretningsstanden på enhver mulig måte vilde bekjempe den nye salgsorganisasjon. Der vilde bli en stående konflikt om de priser fisken skulde utbydes til på de forskjellige markeder, og man måtte regne med at de utenlandske kjøpere vilde

bli holdt vel underrettet. Alle eksportører vilde bli eksportagenter, og disses interesse er å få salg i stand. Prisene kommer i annen rekke.

Det logiske resultat blir at salgscentralen selv måtte overta alt salg og ta en rekke eksportører i sin tjeneste som funksjonærer i egenskap av salgsjefer. Videre måtte centralen overta lagerhuser og arbeidsstokk, og forholdet vilde bli det samme som under det foran omtalte monopol, kun med den forskjell at salgscentralen ingen økonomisk risiko kom til å løpe.

Idet eksportørstanden blev avskaffet, vilde vi få de tre ledd: fiskerne, tilvirkerne, salgscentralen. Da salgscentralens stilling kun vilde bli kommisjonærens, med sikker dekning av alle utgifter, vilde den økonomiske risiko falle på tilvirkerne. Man må derfor tenke sig et intimt samarbeide mellom salgscentralen og tilvirkerne, idet disse blir centralens herrer. • Og dette samarbeide må i første rekke gå ut på å forhindre at tilvirkerne taper penger. Salgscentralen vil komme i de største vanskeligheter, hvis resultatet av et eller flere års virksomhet skulde gi som resultat at tilvirkerne hadde tap. Men spørsmålet om hvorvidt tilvirkerne skal tjene, avhenger ikke bare av hvad salgscentralen kan avregne, men også av hvad fisken koster tilvirkerne. Salgscentralen vil derfor bli interessert i at tilvirkerne ikke betaler fiskerne for meget. Der vil bli en fastere front likeoverfor fiskerne med innskrenkning av den frie konkurranse om fisken. Men resultatet herav synes å måtte bli at organisasjonen kommer til å virke trykkende på råfiskeprisene.

Det er i første rekke tilvirkerne som står likeoverfor fiskerne ikke eksportørerne, hvor ikke fiskerne selv tilvirker sin fisk. Som bekjent er det kun en liten del av fisken som blir tilvirket av fiskerne selv. — I Lofoten og Finnmark, som skaffer hovedkvantumet, selger fiskerne til tilvirkerne. En del firmaer driver både tilvirkning og eksport.

En salgscentral som den foran omhandlede må antas like så litt som et monopol å kunne bringe et større nettoutbytte av salget av vår klippfisk. Tvertimot må nettoutbyttet antas å bli mindre. Men salgscentralen og alle som kommer i dens tjeneste, vil være sikret. Handelen må uvegerlig bli av en grovere art i likhet med handelen med koloniprodukter som en bloc selges til grossistene på de store markedsplasser. Det vil bli kjøperne som i større utstrekning enn nu er tilfellet, som avgjør prisene. Ti en salgscentral tør ikke risikere å bli liggende med sine beholdninger.

Under de store vanskeligheter med omsetningen i 1926 inngikk islandske trålerselskaper som lå inne med klippfisk, en overenskomst om å selge gjennom et firma, således at der kun var en selger. Generalkonsulatet i Reykjavik uttaler på foranledning følgende herom i skrivelse av 15. september 1927:

»Bortsett fra den islandske fiskeriagentsstilling i Barcelona hvis innehaver forøvrig nylig er avgått ved døden og hvis gjenbesettelse antagelig først vil bli avgjort av Islands Alting neste år, er det fra det offentliges side hittil ikke truffet nogen særlig foranstaltninger til støtte for eller ophjelp av landets klippfiskeksport. Islands arbeiderparti har i de senere år hyppig fremsatt forslag på Altinget om statsmonopolisering av eksporten av klippfisk (og sild) men noget vedtak i denne henseende har hitinntil ikke funnet sted.

Det er følgelig helt overlatt til det private initiativ å pleie de interesser som klippfiskeksporten avfører. Dette ga sig forrige år utslag i dannelsen av en sammenslutning av de største trålerselskaper for salg av den gjenliggende beholdning av fjorårets klippfisktilvirkning. Om gavnligheten av denne sammenslutning er opfatningen delt; den har vært både kritisert og forsvart. Man tør kanskje si at klippfiskprisene, som i slutningen av forrige år ved sammenslutningens istandbringelse befant sig på et lavmål, vilde antagelig — så deprimert som markedet den gang var — ha minket enn yderligere hvis man ikke, hvad der var sammenslutningens oppgave, hadde søkt å demme op for det vedvarende prisfall. Nogen annen gunstig følge av samvirket enn den her anførte, som forøvrig i sin natur er helt hypotetisk, er vanskelig å påvise.

Når forsøket i år ikke er blitt gjentatt og sannsynligvis heller ikke vil bli gjentatt, tør det av denne omstendighet sluttet at de interesserte her i landet ikke har vært helt tilfreds med de fra fjorårets sammenslutning høstede erfaringer.

Innen de islandske klippfisktilvirkeres kreds er der ivår ved samarbeide mellom flere eller ferre trålselskaper gjort forsøk på eksport av klippfisk til Brasilia. Og der er i disse dager ved formidling av et dansk firma truffet avtale om oparbeidelse av en eksport av islandsk klippfisk bl. a. til statene Bolivia, Columbia, Peru og Venezuela.«

Innehaverne av klippfisk på Island led under de samme vanskeligheter som de norske, men etter alt å dømme oppfattet sammenslutningen stillingen riktig, idet den, såvidt kan forståes av markedsberetningene, satte sig som oppgave å få lagrene rommet best mulig, før ny produksjon kom på markedet. At prisene var dalende, hindret den ikke heri, hvilket tør ha vært riktig i betraktning av klippfiskens relativt ringe holdbarhet, utsikten til ny produksjon og konkurransen fra de andre klippfiskproduserende lande.

Kontroll av eksporten.

Forsåvidt forholdene hos oss angår, har det under den her givne utredning vært forutsatt at det var Statens stilling til spørsmålet om en reorganisering av eksporthandelen, som har vært drøftet. Og be-

tenkelighetene ved Statens inngripen på den ene eller annen måte synes så store og vel begrunnede, at man må avvise tanken.

Selv den i forhold til et monopol eller en salgscentral med eksportmonopol forholdsvis enkle tanke, å innføre kontroll av eksporten i form av forbud mot konsignasjon uten lisens og minstepriser ved salg byr i prinsippet på de samme farer, og må derfor avvises. Vi har sett at Nyfundland skyndsomt måtte opgi sin politikk på dette område, og der er ingen grunn til å tro at det ikke vilde gå på samme måte hos oss.

Et offentlig kontor som skulde fastsette minstepriser for salg til de forskjellige markeder, må antas meget hurtig å ville komme i vanskeligheter på grunn av feilaktige disposisjoner, ti det vilde ikke ha det intime kjennskap til de faktorer som er avgjørende for den naturlige prisdannelse, og som det altså gjaldt til en viss grad å opheve. Man måtte forutsette konflikt både innad og utad.

Det samme vil bli tilfellet, hvis et sådant kontor skulde ha avgjørelsen av hvorvidt det skulde være tillatt å skibe fisk i konsignasjon.

Det er ikke rasjonelt å henlegge sådanne spørsmåls avgjørelse til organer utenfor bedriften. Derfor vil det også være betenkelig om de finansierende banker skulde gripe inn i selve forretningen ved å ville gi direktiver i sådanne spørsmål.

Bankenes oppgave er å bedømme en lånsøkers kredittverdighet, ikke å lede hans forretning.

*** Tvangsorganisasjon av eksportørene.**

Spørsmålet blir tilslutt om man skal søke tvangsorganisert eksportørene og tillegge en sådan organisasjon visse befoielser.

Man kan tenke sig en lov, ifølge hvilken enhver eksportør av klippfisk er forpliktet til å inntre i en organisasjon. Organisasjonen tillegges myndighet til med lovs virkning å utferdige bestemmelser eller vedtekter vedrørende en rekke forhold, hvis overtredelse er belagt med straff. Der er en rekke spørsmål som kan tenkes løst organisasjonsmessig, således på området salgsbetingelser. Hvad det her særlig gjelder er om man skal gå så vidt at organisasjonen tillegges myndighet til å fastsette priser og til å regulere eksporten.

Selv om myndigheten her tillagdes de interesserte selv, således at avgjørelsen kom til helt å ligge i fagkyndige hender, så vil der nettop på disse områder kunne herske sterkt divergerende opfatninger, og det vil fremstille sig som meget betenkelig, om organisasjonen skulde kunne frata en person disposisjonsretten over hans lagerbeholdninger ved at han blev overstemt.

I den norske klippfiskforretning kommer det ofte an på den enkeltes evne til å disponere, og å ville borteliminere denne eller gjøre den til

felleseie betyr en lammelse av en av hovednervene i forretningen. En sådan tvangsorganisasjons avgjørelser kunde bli en eneste rekke konflikter, og spørsmålet er om man derved vilde opnå nogen som helst fordel for fiskeribedriften i sin helhet. — Man kan ved enkelte leiligheter føle savnet av organisasjoner med en viss myndighet, men det synes å måtte bli de næringsdrivende selv og ikke det offentlige på tross av de næringsdrivende, som arbeidet dem frem til varetagelse av virkelige fellesinteresser av økonomisk karakter.

Statens oppgave er mer å holde oie med enn å skape sterke organisasjoner.

Fiskernes forhold til organisasjoner av tilvirkere og eksportører. Fiskernes egen organisasjon.

Det har vært forutsatt at en omorganisering av handelen skulde komme bedriften, altså også fiskeren, som er urprodusenten, tilgode. Enhver form for organisasjon av handel eller tilvirkning må derfor også sees på fra fiskernes synspunkt, om den kan være til gagn eller skade. Det må da bemerkes at sterke organisasjoner kanskje hurtigst og lettest kan skaffe sine medlemmer fordele på den indre front. Det er derfor vel mulig at tilvirkerne måtte vebne sig mot sterke eksportørorganisasjoner, og fiskerne mot sterke tilvirkerorganisasjoner. Statens oppgave synes også her å måtte bli den å våke over organisasjonene, at de ikke bruker sin makt på en måte som må karakteriseres som misbruk. Det synes derfor heller ikke på fiskeribedriftens område å være en statsoppgave å kalle sådanne organisasjoner tillive. De får komme efter initiativ av de næringsdrivende selv, og så får Staten ha fritt slag like overfor dem.

Anderledes stiller det sig med organisasjoner av urprodusenten. Urprodusenten har en absolutt interesse av at produktene stiger i verdi. Mellemleddene mellom urprodusent og konsument har mellehandlerens interesse, som er å kjøpe billig og selge dyrt, hvilket forhold både for produsent og konsument reguleres best ved den frie konkurranse. Hvis urprodusenten ved hjelp av organisasjoner kan forhøie utbyttet av sitt arbeide, da er det på sin plass å støtte bestrebelse som går ut på en sådan organisasjon.

Forsåvidt klippfiskforretningen angår, må derfor overveielene i første rekke gå ut på hvorvidt det er mulig for fiskerne å heve utbyttet av fisket ved å søke å overta i første rekke tilvirkningen. Og her kommer først i betraktning saltfisktilvirkningen. Samtidig som det må karakteriseres som et kostbart apparat å holde en egen stand for tilvirkningen med en flåte av fartoier som skal forrentes og amortiseres av våre

torskefiskerier, så må det medgis at denne stand har hevdet sig hittil i den frie konkurranse om produktet. Undersøkelsene må derfor gå ut på å klarlegge hvorvidt sammenslutninger av fiskere kan utføre dette arbeide på en billigere og bedre måte.

De kjøpende tilvirkere under de store torskefiskerier i Nord-Norge har vist liten interesse for forbedring av produktet, og på dette område vil fiskerne lett slå dem av marken, idet de vil kunne gjennomføre en rasjonell behandling av fisken fra først til sist. Henset til hvorledes våre fiskerier arter sig nu med en lettbevegelig flåte, og til nødvendigheten av lange transporter til tørreplassene og eksportbyene, så vil det bli vanskelig å borteliminere den nuværende tilvirkerstand. Men vi har eksempler på at fiskerne ved frivillig sammenslutning har kunnet opvise pene resultater på dette område. Den bevegelse som går ut på at fiskerne skal tilvirke sin egen fangst, er derfor en sund bevegelse, som bør støttes.

Den frie konkurranse.

Det er den frie konkurranse som er det bærende prinsipp såvel under fisket som under tilvirkningen og omsetningen av våre produkter av torskefiskeriene. Og alle forhold tatt i betragtning er det forbunnet med store betenkeligheter å rokke ved dette prinsipp, når man ikke har noget absolutt bedre å sette isteden, selvom dette ikke kan kjempe sig frem av sig selv.

Under den frie konkurranse gir konjunktorene sig hurtig utslag, såvel de opadgående som de nedadgående.

Det som særlig har bragt uro er den nedadgående konjunktur vi hadde fra 1925 til 1927, som foran er redegjort for. Innehaverne av klippfisk var hovedsakelig de økonomisk svakt stillede tilvirkere. Hvis eksportørstanden straks hadde overtatt produksjonen, selvom salgsutsiktene ikke var lyse, vilde vi hat roligere forhold, og det er mulig, om ikke meget sannsynlig, at de fallende konjunkturer kunde ha vendt sig på et tidligere tidspunkt enn skjedd. Men man kan på den annen side heller ikke bebreide eksportørene at de utviste forsiktighet og nølet med å overta risikoen. Hertil var de vel også tvunget da de også hadde hatt sine tap som svekket deres økonomiske stilling.

Hvad man må kunne samle sig om, er et yderligere intenst arbeide for å heve vår klippfisk i kvalitet, så den kan hevde sig i verdenskonkurransen. Her er fremdeles meget å utrette. De siste års erfaring har vist at den best behandlede fisk er lettest omsettelig, og det er ved hjelp av sådan fisk at vi både skal beholde og utvide våre markeder.

Ved en videre utbygning av vrakervesenet vil den reelle handel underbygges, idet der skapes tillid mellem kjøper og selger. — Dette arbeide er i gang.

Der er ingen grunn til å se mørkt på vår klippfisknæring.

Og hvad salgssapparatet angår — det som her har vært gjenstand for spesiell drøftelse, må det karakteriseres som godt, de konkurrerende landes overlegent. Idet der blir større tilgang av egen kapital, vil dette yderligere manifestere sig. Men der er ingen grunn for pengeinstituttene til å unddra denne livskraftige næring sin støtte under den frie konkurranse, som har båret den frem til den ledende stilling den inntar idag på verdensmarkedet.

Handelen med tørrfisk.

Tørrfisk fremstilles hovedsakelig kun i Norge. Japans produksjon av denne vare idag kjennes ikke, men den har i de senere år ikke gjort sig gjeldende på det europeiske eller det afrikanske marked. Muligens selges en del japansk tørrfisk i De Forente Stater. Av vesentlig betydning er den ikke.

At der i andre lande ikke kan fremstilles tørrfisk, kan antagelig ikke sies å være helt avgjort. I Petschenga har finnlanderne optatt tørrfisktilvirkning, men fiskeriene her er ennå ikke av nogen utstrekning. På Island er der interesse for tørrfisk. Hvorvidt der på Grønland er betingelser for tørrfiskproduksjon, vites ikke. Heller ikke hvorvidt naturforholdene i Nord-Amerika, f. eks. i St. Lawrencebukten, tillater denne fisketilvirkning.

Man kan derfor med en viss rett hevde at Norge har et faktisk monopol på fremstilling av tørrfisk. Hvorvidt andre nasjoner kan tenkes å ville opta forsøk i større utstrekning, vil avhenge av lønnsomheten. Hvis tilvirkningen av tørrfisk skulde bli en i forhold til annen fisketilvirkning særlig lukrativ forretning, må det antas at forsøkene vil bli gjort med en energi, hvis intensitet vil være proporsjonal med lønnsomheten.

Inntil 1856 utførtes mer tørrfisk enn klippfisk her fra landet. Fra dette år av, da eksporten av klippfisk utgjorde 19 458 000 kg. og av tørrfisk 18 072 000 kg., øket tilvirkningen og eksporten av klippfisk. I femåret 1876—80 utførtes av klippfisk og tørrfisk gjennomsnittlig 43 og 19 mill. kg. og i 1890 55 og 18 mill. kg. I procent av det eksporterte klippfiskkvantum utgjorde tørrfiskeksporten i

1890		33.3	pct.
1895		30.8	»
1900		46.1	»
1905		37.3	»
1910		64.8	»

1915		37.4	pct.
1920		40.7	»
1921		76.2	»
1922		87.7	»
1923		70.0	»
1924		77.6	»
1925		55.8	»
1926		65.0	»
1927		69.5	»

Disse tall i forbindelse med de foran i denne fremstilling meddelte oppgave over produksjon og eksport viser en sterk økning for tørrfiskens vedkommende både absolutt og i forhold til klippfisk. I 1924 hadde vi den største eksport av tørrfisk som historien kjenner, og i 1926 og 1927 større eksport enn i noget år før, 1924 undtatt. Ifølge fiskeristatistikken blev der i 1926 tilvirket et større kvantum tørrfisk enn nogensinde tidligere. Denne økning av tørrfiskkvantumet har forskjellige årsaker. Under vanskelighetene med vår klippfiskeeksport var det naturlig at tørrfiskproduksjonen blev stimulert. Utvidelsen av det vestafrikanske marked måtte lede til en økning av produksjonen, og stengningen av Russland som marked for saltfisk tvang så å si fiskere og tilvirkere til å henge fisken i sommertiden.

Begrensning av produksjonen.

Under de store torskefiskerier blir over 95 procent av fangsten tilvirket som klippfisk og tørrfisk. Når fisket da gir et utbytte som i vesentlig grad overstiger det gjennomsnittlige, vil der lett opstå en naturlig frykt for overproduksjon av de to hovedartikler. Som redegjort for foran er klippfisk en større artikkel på verdensmarkedet enn tørrfisk, og en økning av klippfiskproduksjonen skulde ikke ha de samme vanskeligheter å kjempe med som en større økning av tørrfiskproduksjonen. Imidlertid viser den foran givne fremstilling at der forsåvidt har vært en rikelig produksjon av klippfisk i Norge, således at man ikke kan si at der burde vært saltet mer og hengt mindre fisk.

Under rike fiskerier kan vi altså med de markeder vi har idag, stå likeoverfor en overproduksjon av tørrfisk.

Når man skal drøfte spørsmålet »overproduksjon«, må man gå til selve urproduksjonen for å få den fulle oversikt, ti det er klart at det er urproduksjonen som er bestemmende for den større eller mindre produksjon av klippfisk og tørrfisk.

Det er her ikke nødvendig å gjøre nærmere rede for fiskeflåtens utvikling ved motorens innførelse, og den økede fangstevne fremkalt såvel

ved flåtens større bevegelighet som ved anvendelsen av større redskapsmasser. Fisket er fri næring, og bestrebelsene har gått ut på å skaffe flest mulig fiskere anledning til å delta i fisket. Redskapsmassene er blitt forøket. Og uvær legger ikke lenger så store hindringer i veien for fisket som før, da farkostene var mindre sjødyktige. Det er svingningene i fiskebestanden som bevirker de største variasjoner i det opfiskede kvantum, og som altså betegner det største risikomoment.

Der er altså ingen begrensning i urproduksjonen. Deltagelsen i fisket vil først avta når fisket blir ulønnsomt, men dette ulønnsomhetspunkt er meget elastisk, og det viser sig at fisket blir drevet selv om det teoretisk sett blir erklært for ulønnsomt. Innskrenkningen i fisket vil først inntre, efterat det gjennom en årrekke har vist sig at fisket ikke kan skaffe utoveren det minimum som han må ha for å eksistere. Ved å nedstemme sine fordringer til livet, ved å søke driftsutgiftene senket, hvorunder hører ombytning av større farkoster med mindre osv., vil fiskerne kjempe imot en innskrenkning av selve fisket.

Å ville begrense selve fisket ved kunstige inngrep kan der formentlig ikke bli tale om, og en sådan regulering kan derfor lates ute av betraktning. Spørsmålet blir hvorvidt der på annen måte kan gjøres noget til regulering og stabilisering av omsetningen av det opfiskede og tilvirkede kvantum.

Det skal her bemerkes at det er forholdene under rike fiskerier som har skapt vanskelighetene. Under små fiskerier, d. v. s. når utbyttet ligger under gjennomsnittet, vil den regulære efterspørsel bevirke prisstigning, og under fri konkurranse vil den stigende konjunktur straks gjøre sig gjeldende på alle stadier. Det er under rike fiskerier med stor produksjon av tørrfisk at vanskelighetene melder sig. Det kunde da tenkes at man forsåvidt tørrfiskproduksjonen angår, gjennom en privat organisasjon av tørrfisktilvirkere eller ved statens inngripen innskrenket produksjonen av tørrfisk til et visst kvantum. Derved vilde man indirekte stanse fisket, hvis der ikke var annen lønnende anvendelse for fisken. Men for alle som kjenner fiskeriene og de forhold hvorunder man arbeider, vil vanskelighetene også ved en slik regulering være innlysende. Skulde man rasjonere hengningen fra begyndelsen av, før man kjente noget til fiskens optreden, eller skulde man uten begrensning produsere tørrfisk inntil det fastsatte kvantum var nådd, og derpå la fisket ophøre? Der vilde bli nye beregningsmåter og en ny ansvarsfordeling; der vilde bli mange vanskeligheter med kontrollen og store interessemotsetninger, og om fiskerne vilde ha nogen fordel av foranstaltningen, turde være meget tvilsomt.

Pomorhandelen foregikk i den såkalte »makketid«, d. v. s. den tid av året da det efter gammel erfaring ikke gikk an å henge fisken lenger

på grunn av varme og fuktighet. Når man kom frem til 15. juni, ophørte hengningen, og pomorene kjøpte fangsten til saltning. Ved pomorhandelens ophør blev man tvunget til å henge fisk også i makketiden, idet man ellers ingen anvendelse hadde for den. Derved blev tørrfiskkvantumet forøket, men delvis med et mindreverdige produkt, og den tanke har vært fremsatt at man burde forby hengning av fisk efter en viss dato av hensyn til kvaliteten. De erfaringer man har gjort, særlig på Afrika, ledet til tankens fremsettelse.

Ennskjønt denne tanke har meget for sig, særlig når man ser den under synsvinkelen: bekjempelse av overproduksjonen, så vilde et sådant påbud som måtte gjelde uten hensyn til produksjonens størrelse, føles som et sterkt inngrep i den fri virksomhet, hvilket særlig vilde gjøre sig gjeldende i åringer med lite fiske og gode tørreforhold.

Vrakning av tørrfisk.

Det vil da være naturligere å foreta en vrakning av den produserte tørrfisk, og den enkleste form herfor vil være et forbud mot utførsel av fisk som er uskikket til menneskeføde. Derved vilde man få utsortert guanofisken uten hensyn til tidspunktet for hengningen.

På foranledning av tørrfiskeksportører i Bergen blev spørsmålet om å forby sådan utførsel tatt op til behandling. Å foreta en oprydning i den fisk som skal utføres som menneskeføde, vil bety et skritt i den riktige retning både derved at man underbygger den reelle handel, og ved at kvantumet forminskes på en forsvarlig måte.

Det har vært en almindelig tro at det for såvidt visse markeder angår, særlig da det afrikanske, ikke var så noie med kvaliteten. Som nevnt foran fikk man for nogen år siden føle at dette ikke var tilfelle, og man har videre ved en utsending til de afrikanske markeder fått dette stadfestet. Det er nu blitt klarlagt at man må vie kvaliteten av den fisk som skal konsumeres i Afrika, den samme oppmerksomhet som kvaliteten av fisk der skibes til andre markeder. Forslag om å forby eksport av tørrfisk som er uskikket til menneskeføde vil derfor bli fremsatt.

Utvidelse av markedene. Nye tilvirkningsmetoder. Eksport av ferskfisk.

Et positivt program må forøvrig omfatte spørsmålet om utvidelse av markedene for tørrfisk. Det har vist sig i vår tid at nye markeder kan finnes, og dette bør anspore til nye tiltak. Det afrikanske marked har som nevnt i år vært studert av en for offentlige midler utsendt mann, og man har grunn til å håpe på gode frukter av denne reise. Arbeidet for å øke og utvide omsetningen på gamle markeder og oparbeide nye bør derfor yderligere støttes av det offentlige.

Videre må man undersøke hvorvidt fisken kan tilvirkes på annen måte enn ved tørring. I denne forbindelse kan nevnes muligheten av å finne markeder for saltet og tørret sommerfisk fra Finnmark. I Afrika er der således markeder for saltet og tørret fisk, og en utvidelse av markedene her vil hverken skape konkurranse for tørrfisk eller klippfisk.

Videre er det klart av en gjenåpning av Russland for vår saltfisk vil være av stor betydning. Før krigen tok Russland op til 30 000 tonn saltfisk fra Finnmark, og om dette kunde skje igjen, vilde et tilsvarende kvantum bli undratt tørrfisk- og klippfiskproduksjonen. Det er derfor en særdeles viktig oppgave for våre statsmakter å få rettet på det unaturlige forhold at Russland skal være stengt. Om ikke den gamle pomorhandel kan gjenoplives, så må handelen kunne bringes på fote igjen, bare landet blir åpnet. Den russiske revolusjon forventedes å skulle medføre en livligere handelsforbindelse mellom Nord-Norge og Nord-Russland idet befolkningen her er henvist til en naturlig vareutveksling med hinannen. Forholdenes utvikling har vært en stor skuffelse for de norske fiskere.

Økningen av forbruket av torsk som ferskfisk under de store fiskerier såvel her i landet som i utlandet må der arbeides videre med. Hvis et større kvantum kunde omsettes på denne måte, vilde også dette lette tørrfisk- og klippfiskmarkedet. Det vil særlig være skrei fra de sydligere distrikter og Lofoten der kan bli tale om. Ennskjønt skrei på Kontinentet ikke er nogen yndet ferskfisk, og da tilførslen av torsk fra Island og andre felter til de britiske og kontinentale markeder er stor på den tid av året da våre fiskerier foregår, så må man kunne regne med en voksende interesse for fisk som fremkommer i sådan stand at den må henføres til gruppen »levende fisk«. Nu går store mengder av den tyske og britiske fangst på denne årstid til klippfiskfabrikkene, hvilket viser at ferskfiskhandelen ikke kan ta unda fangstene idag. Kan vi ikke levere bedre fisk enn de nasjonale fiskerier fremskaffer i England og Tyskland fra Island og Barentshavet, kan vi ikke regne med annet enn priser for råstoff til klippfiskindustrien. Men å levere vår fisk til de utenlandske klippfiskfabrikker er nasjonaløkonomisk forkastelig. Vi mister arbeids- og handelsfortjenesten på klippfisken og må allikevel utholde konkurransen med den på klippfiskmarkedene. Derfor må vi stille mot å levere en ferskfisk som betinger høiere priser enn klippfiskprodusentene kan betale, og dette kan kun skje ved at det leveres en ferskfisk som er overlegen i kvalitet.

Tørrfiskens verdi.

Under drøftelsen av tørrfiskproduksjonen og dens stilling er det av interesse å søke å danne sig en mening om tørrfiskens verdi på verdensmarkedet, og i dette oiemed er det viktig å holde sig for øie hvor tørr-

fisken har sine markeder. Eksportstatistikken for 1927 viser da følgende tall:

Ialt	32 618 400 kg.
Derav til:	
Sverige	1 617 100 »
Tyskland	3 579 400 »
Nederlandene	580 800 »
Belgia	638 300 »
Storbritannia	499 300 »
Frankrike	248 400 »
Italia	11 641 200 »
Vest-Afrika	12 009 600 »
De Forente Stater	1 004 200 »
Øvrige land	800 100 »

Med hensyn til tørrfiskens verdi på verdensmarkedet må man ta en rekke faktorer i betraktning for å kunne danne sig en mening herom.

En artikkel som tørrfisk har på de europeiske markeder forbrukere i alle befolkningslag. Men hovedforbruket finnes i det brede lag; det er med tørrfisken som med klippfisken, at bonde- og arbeiderbefolkningen og den økonomiske middelstand skaper det store konsum.

Om man innskrenket kvantumet, som blev tilbudt, må det antas at prisene vilde stige i nogen grad samtidig som forbrukernes antall måtte avta. Innskrenket man eksporten til en bagatell, er det tenkelig at man kunde opnå luksuspriiser for denne, idet private rikfolk og restaurantene for hvem prisen ikke spiller nogen vesentlig rolle, vilde være de siste som ophørte med å bruke varen av hensyn til dens kostbarhet.

Spørsmålet om å innskrenke eksporten til en bagatell for å opnå luksuspriiser har kun teoretisk interesse, idet det ikke er tenkelig at vi vilde ha nogen fordel av en sådan politikk. Tvertimot måtte det befryktes at tørrfisken som luksusvare vilde ha vanskelig for å hevde sig. Etterhvert som det store publikum vernet sig av med å bruke tørrfisk, vilde det bli en eksklusiv raritet med tendens til helt å forsvinne. Det er en smaksak, om man liker tørrfisk, og her spiller vanen en overordentlig stor rolle. Er man først blitt fremmed for et levnetsmiddel, er det tungt å oparbeide interessen igjen. Eksempelvis skal nevnes at det engelske folk helt er ophørt med å spise saltet sild. Der gjøres ikke en gang forsøk på å få befolkningen til å spise denne vare mer.

Italia er det viktigste marked for tørrfisk i Europa. Italia's import av tilvirket fisk er ganske betydelig, men tørrfisken utgjør kun en mindre del av den samlede import. I sin beretning for 1926 oppgir generalkonsulatet i Genua at man ikke kan regne med å kunne plasere et større

kvantum enn 16 500 tonn tørrfisk — et kvantum som nåddes i 1924 — og ikke mer enn 43 000 tonn klippfisk og saltfisk på det italienske marked.

Om man idag ikke kan regne med en større avsetning av tørrfisk i Italia enn den forannevnte, så kan man vel ikke karakterisere en økning av tørrfiskkonsumet som en umulighet. Det kunde skje på klippfiskens og saltfiskens bekostning. Men det er klart at tørrfiskprisen til en viss grad må rette sig efter prisene på levnetsmidler i sin almindelighet og på klippfisk og saltfisk i særdeleshet. Til belysning herav skal citeres endel uttalelser i konsulatberetninger fra de siste par år. I årsberetningen for 1923 fra Genua heter det bl. a. i anledning av en større prisstigning på tørrfisk: »Erfaringer fra tidligere år viser imidlertid at en slik sterk prisstigning er farlig for fremtidige forretninger, fordi de høie priser virker lammende på forbruket.« Videre uttales: »Dog bør man ikke glemme at frossent argentinsk kjøtt, som stadig vinner mer og mer innpass i Italia, nu selges til en pris av lire 4.50 pr. kg. for kjøtt med ben og lire 7 for benfritt kjøtt (filét), mens prisen for tørrfisk en detail allerede nu er over lire 6 pr. kg.«

I en beretning av 15. desember 1926 uttales: »Prisene på stokkfisk er gått ytterligere ned, men tiltross herfor er forbruket ikke øket i nevneverdig grad. Svinekjøtt er f. t. forholdsvis billig i Nord-Italia, og kommer til å bli en farlig konkurrent for stokkfisken i vinter. Klipp- og saltfisk er derimot vedvarende livlig efterspurt til meget faste priser.«

13. august 1926: »Prisene er, selv i lire, adskillig lavere enn ifjor, og prisbilligheten er som alltid her det moment som har den vesentligste innflydelse på forbruket.«

Neapel 15. januar 1926: »Det har vist sig i årets løp at omsetningen av stokkfisk stadig er sunket. Dette skyldes vissnok i første rekke den uforholdsmessige prisforskjell mellem stokkfisk og klippfisk, men efter hvad der opplyses også kvaliteten. — En slem konkurrent for den norske klippfisk har den islandske saltfisk vært og delvis også den franske klippfisk.«

Venedig 4. januar 1926 om tørrfiskmarkedet: »Av interesse kan nevnes at i hele året 1925 er her kun innført $\frac{1}{3}$ av fjorårets kvantum, hvilket mest har sin grunn i de høie priser, der har bevirket at mange har måttet skaffe sig andre, billigere fødemidler.«

Genua 16. desember 1927: »Man håper at de lavere priser kommer til å virke stimulerende på efterspørselen.«

Genua 15. november 1927: »Hvad tørrfisken angår, kan der meddeles at de forsøk som er gjort for å bringe salgsprisene i bedre overensstemmelse med de forhøiede priser i Norge, ikke har latt sig gjennemføre, idet forbruket ikke har fulgt med.«

Venedig 10. oktober 1927: »Månedens totalinnførsel ligger betraktelig under september 1926's, og årsaken til dette underskudd kan skyldes

markedets stilling som helhet og også konkurransen fra kjøttet, hvis priser er like eller endog lavere enn stokkfiskens.»

Av årsberetningen fra Genua for 1926 hitsettes: »De hyppige reklamasjoner som fant sted i årets løp i anledning av Finnmarkfiskens dårlige kvalitet har utvilsomt gjort stor skade, og bidradd til å begrense omsetningen, som ellers vilde ha antatt større omfang, visstnok er det så, at vår tørrfisk har enslags monopolstilling på det italienske marked — men det må ikke forstås derhen, at man kan være mindre omhyggelig med kvaliteten. Forholdet er nemlig det, at såsnart kvaliteten ikke tilfredsstillter publikums smak, holder det op med å kjøpe tørrfisk, og går over til å bruke andre levnetsmidler, som kjøtt, egg, grønnsaker, spesielt bønner.»

Genua 16. februar 1927: »Man skulde næsten tro at man nu har nådd bunnen, og det er sannsynlig, at tørrfiskens snart vil komme til å nyte godt av den prisforhøielse svinekjøttet nylig er blitt gjenstand for.»

Neapel 19. januar 1927: »Salget av stokkfisk har holdt sig normalt, kanskje vært litt livligere enn i de seneste år på grunn av de rimeligere priser.»

Om tørrfiskmarkedet i 1927 heter det: »Forbruket i Nord-Italia blev i virkeligheten ikke så livlig som det så ut til i begynnelsen av sesongen tiltross for fiskens ualmindelig fine kvalitet og de rimelige priser. Årsaken hertil er delvis å tilskrive den forserte slaktning og den store overflod av ferskt kjøtt, som fremdeles selges til meget lave priser i landdistriktene, hvor forbruket av tørrfisk er størst.»

Vest-Afrika kan nu karakteriseres som vårt største marked. Ifølge den norske eksportstatistikk utgjorde utførselen dertil i 1927 12 000 tonn. I virkeligheten var eksporten større, ca. 15 000 tonn, idet adskillig av den til Tyskland solgte fisk, selges videre til de store firmaer, særlig i Liverpool, som gjennom sine faktorier distribuerer fisken utover koloniene.

Som nevnt nærer man håp om at det afrikanske marked for tørrfisk kan utvides. Man må også med dette marked for øie ta hensyn til kravene om at det er sunde og gode varer som ønskes. Da det er negrene som spiser fisken, og der er sterk konkurranse om disse levnetsmiddelmarkeder, må varene være billige. Der tilvirkes saltet fisk på Kanariøene og i Angola. Billig hermetisk laks og billige sardiner selges også i store mengder. Islandsk fisk omsettes også.

Hvor den øvre grense ligger for hvad det vestafrikanske marked kan betale uten at forbruket hemmes og uten at interessen for å søke markedene utvidet ophører, kan ikke noiaktig angives, men der er her ikke så megen elastisitet som på de øvrige markeder. Det ligger i forholdenes natur.

Negrenes kjøpeevne er begrenset, og hvor de store kompanier direkte forsyner negeren med levnetsmidler som betaling, blir verdensmarkedet

avstreifet forat det billigste kan bli dradd frem. Verdenskonkurransen gjør sig gjeldende i sin renhet. Når portugisiske sardiner selges for 3 pence pr. eske og amerikansk laks for 9 pence pr. pundsboks, viser dette at der arbeides med lave priser.

Monopol på tørrfiskeksporten.

Omenn Norge har et faktisk monopol på fremstilling av tørrfisk, så vil det av det forangående fremgå, at vi ikke ensidig kan bestemme hvad vi vil ha for fisken, hvis vi vil selge den. Våre priser vil være sterkt avhengig av prisene på annen fisk og andre levnettsmidler. Der gjør sig mange faktorer gjeldende, hvorav her kun nogen få er fremtrukket.

Det vil da også være klart, at en norsk tørrfisktrust eller et ved lov skapt monopol på eksport av tørrfisk vilde måtte være meget forsiktig i sine disposisjoner — her i sine prisansettelser — for å få fisken avsatt.

Et sådant monopol vilde forsåvidt angår organisasjonen innenlands, møte en rekke vanskeligheter av samme art som dem der er omhandlet under drøftelsen av spørsmålet om en monopolartet ordning av klippfiskeksporten. Å gå nærmere inn herpå turde derfor være unødvendig. Enkelte punkter kan dog nevnes, således spørsmålet om den produserte fisk skal overtas av monopolet, eller om dette kun skal være salgscentral for tilvirkerne. Adgang til å begrense produksjonen, lagringsbetingelser, kvalitetsvurdering, måten salgene skal foregå på, forskuddtering, avregning, fiskernes stilling likeoverfor tilvirkerne og monopolet. Selve det innenlandske problem, som vilde bety en omlegning av de hittil benyttede fremgangsmåter, en ny vurderingsmåte ved overførsel til monopolet av det endelige økonomiske ansvar som ligger i salget, vilde fremby store og tildels uløselige vanskeligheter. Men selvom det forutsettes at man kan få istand en tilfredsstillende ordning innad, så vilde monopolet kunne komme op i store vanskeligheter utad, såsant monopolets optreden ikke passet de utenlandske kjøpere, og det synes mest sannsynlig at monopolet vilde bli tvunget til en prispolitikk, som ingen fordele vilde bety for den norske fisker. Et monopol innbyr til kamp, og av hvad foran er utviklet vil fremgå at et monopol på et levnettsmiddel som ikke er uundværlig, vil ha en relativt svak stilling, selvom vi er eneprodusenter av dette levnettsmiddel. Det vil kunne bli en nasjonal sak å bekjempe et sådant monopol og å remplasere dets produkter med andre. Man må regne med en organisert kamp mot monopolet fra utlandets side, idet utlandet krever og er villig til å underkaste sig følgene av den fri konkurranse.

Det kan ikke anbefales Staten å innlate sig på et sådant eksperiment, idet det må befryktes ikke å ville gavne hverken Staten som sådan eller fiskeribedriften.

I hvilken utstrekning tilvirker og eksportør skal organiseres, synes å måtte være et spørsmål, som disse selv får avgjøre. Statens oppgave blir å våke over sådanne organisasjoner, således at de ikke utnyttes mot fiskerne, idet disse i den frie konkurranse om produktet har den beste sikkerhet for at de opnår hvad fisken er verd.

At der er plass for organisasjonsmessig samarbeide er utvilsomt. Således vil tilvirkerne kunne samarbeide for f. eks. å få hevet produktets kvalitet ved overenskomst om en viss høiere betaling for slaktet enn for uslaktet fisk. Eksportørene vil f. eks. kunne samarbeide om ensartet opptreden på forskjellige markeder, hvad man har eksempel på i tørrfiskbranchen.

At fiskerne blir delaktig i fiskens foredling og dermed i den fortjeneste som ligger deri, vil være en sund og naturlig utvikling, og det vil være nødvendig at fiskerne selv overtar tilvirkningen, hvor den interesserte tilvirkerstand mangler.

På samme måte må der dannes de nødvendige kjøbmanssmessige organer, hvis sådanne skulde mangle.

Man er her inne på den naturlige utviklings linje, og bestrebelse i denne retning kan derfor kun omfattes med sympati.

Under fri konkurranse vil overproduksjon bli et ekstraordinært fenomen og må behandles derefter. Den frie konkurranse innebærer en anvisning av stor verdi, idet den innbyr alle krefter til å søke naturlige utveie til løsning av vanskelighetene, hvortil hører øket omsetning på gamle markeder, oparbeidelse av nye markeder og ny anvendelse av råproduktet, hvad dets prisbillighet, forårsaket ved stor og ensidig produksjon innbyr til.

Man kan ikke tenke sig overproduksjon som en ordinær, årlig begivenhet, slå sig til ro dermed og søke botemidler mot den som en konstant faktor. Derfor må man også avvise f. eks. tanken om en avgift på eksporten av tørrfisk til opleggelse av et reguleringsfond i tilfelle av overproduksjon. Et sådant reguleringsfond kunde bli en sovepute, idet den vilde opmuntre til fortsatt produksjon, hvor de faktiske forhold gav anvisning på at alle krefter måtte settes inn på å søke nye veie for tilvirkningen og for omsetningen.

Skulde fangsten regelmessig bli så stor at der ikke fantes omsetning for den til det ene eller det annet formål og til regningsssvarende priser, måtte dette uvegerlig lede til innskrenkning i fiskeriene, idet det ikke vilde være mulig å holde fiskeriene igang ved kunstige midler.

Opgaver for Staten.

Av den foran givne fremstilling vil det fremgå at de store svingninger i våre torskefiskeriers avkastning er et uromoment av megen betydning. Det turde derfor her være stedet til å slå til lyd for at de praktisk-videnskabelige undersøkelser over torskens liv og vandring, som drives av fiskeriadministrasjonens videnskapsmenn, og som følges med stor interesse såvel på videnskabelig som på praktisk hold, må bli støttet ved større bevilgninger. Dette er en statsopgave. Særlig med henblikk på tørrfisken vil et utvidet kjennskap til fiskebestanden og dens optreden være av betydning, idet tørrfisk er en vare som kan lagres fra år til annet uten at den tar skade av betydning.

Arbeidet for å heve det ferdige produkts kvalitet ved en omhyggelig behandling av råfisken såvel på fiskerens som på tilvirkerens hånd må fortsettes og utvides. Dette gjelder såvel klippfisk som især tørrfisk. Det er en landssak, og arbeidet må begynnes i skolene.

Forbud mot utførsel av guanofisk fastsettes ved lov.

Markeder som er stengt for norsk fisk, må søkes åpnet.

Arbeidet for å vinne nye markeder må understøttes.

Der må opmuntres til nye tiltak på tilvirkningens område.

Arbeidet for å øke det innenlandske forbruk og eksporten av fersk torsk må understøttes.

En utvikling ad disse linjer og en heldig løsning av de oppgaver som foran er nevnt, vil skaffe våre fiskerier en bredere basis og dermed vår fiskerbefolkning leveligere vilkår. Det er her vanskelighetene ligger. Det er også oppgaver som i særlig grad egner sig for det offentlige forsorg gjennom lovgivning, bevilgning og faglig arbeide innen administrasjonen.

